Emin:^{mo,} & Rev:^{mo} D.^{no} N. N.

SACRÆ
CONGREGATIONIS CONCILII
CARDINALI.

EPISTOLA.

R. P. D.

FRANCISCI TREVISANI

Patricii Veneti, Sanctissimi D. N. Papæ V. S. Referendarii, ac eius Sacrę Consultę Ponentis &c.

IN RESPONSIONEM THEOLOGICO-LEGALEM
Editam in Causa

Romana Iuramenti Reis deferendi.

In Quinque Articulos distributa.

VENETIIS, M. DC. XCVIII.

Typis Hieronymi Albricci.
Superiorum Permissu.

Liceat hunc Librum imprimere extra Romam servat. servand.

(*Fr. Paulinus Bernardinus Ord. Præd. S. A. P. Magister.*

Locus ✠ Sigilli.

Noi Refformatori dello Studio di Padova.

HAvendo veduto per la fede di revisione, & approbatione del P.F. Ant. Leoni Inquisitore nel Libro intitolato *Epistola R. P. D. Francisci Trivisani Patritii Veneti &c. in responsionem Theologico-legalem editam in Romana Iuramenti Reis deferendi*, non esservi cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per attestato del Segretario nostro niente contro Prencipi, e buoni costumi, concedemo licenza, che possi esser Stampato, osservando gl'ordini in materia di Stampe, & presentando le solite copie alle Publiche Librarie di Venetia, & di Padova.

Data 13. Agosto 1698.

(*Antonio Grimani* Kav. *Proc. Ref.*
(*Sebastiano Foscarini* K. *Proc. Ref.*
(*Girolamo Venier* Kav. *Ref.*

Agostin Gadaldin Seg.

LECTOR.

Romanæ Curiæ inserviens, Curialem adhibui Stylum, facilitati potiùs, ac indagandæ Veritati, quàm verborum elegantiæ consulens. Quod incomptè, properèque tradidi, accuratiùs, puriorique sermone, fortasse, si tempus aderit, evulgabo; Tu interim graviora Typographi

Errata *Corrige*

Pag.	Lin.	Errata	Corrige	Pag.	Lin.	Errata	Corrige
9	24	reperiuntur	reperiantur	33	18	abrogandum	abrogandus
12	20	Caliditate	Calliditate	35	8	tollitur	tollitur ansa
13	14	ipsii passas	ipsum latas	37	6	Confessionē	Confessione
14	13	Ex	&		15	ab	ad
18	13	Interpetres	Interpretes		28	toto	toti
20	3	Texto	Textu	41	20	definiebatur	definiebantur
21	2	Offitum	Offitio	46	10	quarum	quæ
26	20	Senedrim	Sanedrin	48	1	passæ	latæ
26	28	Sanadrin	Sanedrin	49	24	expediri	expedire
29	19	Cerciorari	Cerciorare	50	22	arbitro	arbitrio
32	12	Omississet	Omisisset		23	repugnate	repugnante
33	8	probare	probari	52	21	rabitrati	arbitrati
	11	habere	haberi	57	2	se	sibi
	37	abusum	abusus		5	fundari	fundare

Eminentiſs: & Reverendiſs: D.

ACcepi *Reſponſionem Theologicolegalem in Romana Iuramenti Reis deferendi*, quam Eminentiſs. & Reverendiſs. Dominatio Tua dignata eſt mihi tranſmittere, diligenterque perlegi, utque morem geram, benignæ humanitati tuæ quid de illa, pro veritate ſentiam exquirenti, ſic meam ſententiam proferre non detrecto, ad majorem æternæ Veritatis gloriam, nec non Chriſti fidelium ſalutem, quorum cenſuræ obſequenter omnia ſubmitto.

Eam equidem elaboratiſſimam, ingenioſiſſimam, multiſque allegationibus, ac eruditionibus refertam inveni, adeo ut ſine contradictione dignè approbandam in *ABSTRACTO* omninò cenſerem, niſi difficultas in *CONCRETO* ſubjectæ Quęſtionis non pęnitùs evacuata mihi videretur.

ARTICULUS I.

Sumpta occaſione Quaſtionis exponitur Praxis Criminalis, tanquam neceſſarium Aſſumpti fundamentum:

I. AVctor in primo Articulo ejus Reſponſionis ſic proponit, Ibi, *Ex pluribus Sacra Scriptura locis & Ca*

nonicis, atque Civilibus Sanctionibus probatur antiquitas, & authoritas hujus consuetudinis: Ibidemque pro illa firmanda quàm plures Auctores ipsam consuetudinem canonizantes affert.

II. In aliis verò quatuor Articulis Quæstionem Theologicam anonymi Authoris, nec non discursum Ignoti pariter Calami confutare conatur; & cum nec prima, nec secundus, nec aliæ quidem Scripuræ, seu Allegationes vel pro, vel contra, in hac Controversia emanatæ ad manus meas nunc usque pervenerint, earundem Authoribus respondendi curam relinquendo, obiter tantùm quidquid ego observavi ad præfatos fines exponam.

III. Procul igitur dubio à nemine ex prædictis impugnatum esse unquam censeo, licitum esse in Judiciis jurare, nec non à Iudice juramentum exigi posse; aliter in errorem quamplurium Hæreticorum offenderent, cum clarè hoc pateat permissum in *ABSTRACTO* ex sacris Literis tum in Novo, tum in Veteri Testamento, atque apertè sancitum sit per Sacros Canones, ipsasque Leges Civiles.

Manichæorum ex D. Bonau. 3. distinc. 39. art. 2. q. 1. D. Bernard. Homil. 6. in cant. Catharistarum, Pseudo Apostolor. apud Alph. de Castro. Ioannis Wicleff. damnat. per Mart. V. in Concil. Constantien. ut ex ejus prima Bulla. in Bullar. nov. tom... atq. Anabatistar. & quam plur.

IV. Sed difficultas stat in *CONCRETO* nostræ Quæstionis, nempè in diversitate, *Causa, Forma, & Finis*; Ideoque videndum prius *in Quibus terminis, Quomodo, & Ad Quid* exigere Iuramentum per Sacram Paginam, ac Iuridicas Sanctiones permittatur, & inde si eadem serventur hodie in nostra Praxi Criminali; hisque jactis distinctionum, ac diversitatum fundamentalibus principiis, perquirendum fore credo, si expediat, quod talis consuetudo

(quæ

(quæ Corruptela potius, & Abusus vocanda) sit adeò Necessaria, adeòque Utilis, ut præcipuè in tam Sancto Gubernio, & sub hoc Sanctissimo Principe servari conveniat, vel tanquam superflua, nulliusque necessitatis, minusque utilitatis abroganda potiùs videatur.

V. Vt autem, quò materia nimis intricata permittit, faciliori modo assequamur, antequam ipsorum Textuum, ac Sanctionum explanationem aggrediamur Methodum nostræ Praxis Criminalis communiter à Doctoribus traditam, opere pretium censeo præventivè referre.

VI Praxis ergò Criminalis docet, quod in omnibus Causis vel Levibus, vel Gravibus, vel quoque Gravissimis, in quibus ipsa Necis pæna irrogatur, semper à prætenso Reo Iuramentum *de fatenda veritate* exigatur; Et hoc ante omnia, & in quolibet ejus examine, non solùm in primis Constitutis, & successivis Contestationibus Indiciorum, verùm etiam in ipsis Rigorosis Examinibus, quæ vi tormentorum exquiruntur, adeo ut, Exempli gratia.

VII. Prætensus Reus deventus in Posse Curiæ paucis sufficientibus Indiciis, imò nullis intervenientibus, (ut observavi in aliquibus casibus,) statim interrogatur, prævio semper Iuramento *de fatenda veritate*, quod exigitur non solùm quando Fisco non remanet spes probandi aliunde delictum, sed incohata vix causa, & quando pluribus aliis (ut infra dicam) remediis non solùm posset ipse Reus graviter inditiari verùm

Bartol. in l. inter omnes § in fin. ff. de furtib. & l. prima post. num. 6. C. de juram calumn. ubi testat. de consueto stylo Italiæ, & ibi Bald. n. 8. ubi dicit: quod ita observat consuetudo. Marsilius in l. Quæstionis habendæ n. 72. ff. de quest. Corrad. pract. fol. 28c in princip. Gomez. cap. 1. de delictis n. 65. Clar. § final. q. 45. n. 9. circa med. Carthar. in pract. interrogand. Reor. lib. 3. cap. 3. n. 6. Ambros. in process. informat. lib. 2. cap. 6. sub. n. 2. ubi das formam, & sub num. 28. Scac. de Indic. li. 1. c. 86. sub. n. 13.

etiam convinci; Et quod plus eſt non interrogatur tantùm ſi talia, & talia patraſſet, ſed à Judice quampluribus artificioſis Circumlocutionibus, Interrogatoriiſque ad fatendum, vel ſaltem ad ſeſe Mendaciis, Improprietatibus, & Contradictionibus illaqueandum tentatur, ita ut in callido Duello Reus, & Iudæx inſimul concertare videantur per tot vices, tantumque temporis ſpatium, quot, quantumque ipſi Judici interroganti placuerit; Et ſi Reus in reſponſionibus, medio præfato juramento, ſuam innocentiam oſtentaverit, non inde tamen cauſa definita remanet, ipſeque dimiſſus; Sed Fiſcus tunc ſtudet cumulare indicia, non tantùm directa in delictum, verùm etiam indirecta ſuper antehabitis prætenſi Rei reſponſionibus, ad detegendum aliquod Inveriſimile, ſeu Mendacium; de quo Mendacio licèt poſtmodum, vel per Teſtes, vel per ſucceſſivas ejus confeſſiones idem Reus convincatur, non tamen de periurio punitur, ſed Mendacium, in ſubſtantialibus circa delictum ſolummodo pro inditio ad torturam cumulatur.

Scac. de Iudic. lib. 1. c. 86. n. 35. verſ. Secunda quia ſi lex circa med. & ſeq. Car. b. r. prat. interrog reor. lib. 2. c. 1. n. 17. & ſeq.

Clar. dict. §. final. q. 45. n. 10. Alex. in apoſtil ad Bart. in l. 1. ſub n. 1. ff. de bon. eor. cui con trad. Berous. q. 134 n. 3. Boſſ. de per-inv. n. 3.

Clar. dic. §. final. q. 45. d. n. 10. Paris de Puteo de Sind fol. 441. poſt. 4. Grama. conſ. 5. n. 5. Boſſ. de indic. n. 36. & 38. Novell. trac. ad defenſ. fol. 15. poſt num. 5.

VIII. Studet igitur ſemper Judex, ut dixi, inditiare Reum omnibus exactiſſimis diligentiis, ac exquiſitiſſimis *Inventis*, quorum aliqua nunquam approbavi, nec unquam approbaturus ero; Prout eſt illud, quod paſſim de ſtylo fit, licet, ut dicitur, pro ſola inſtructione animi Iudicis; Mittitur nempe in eundem carcerem unà inſimul cum prætenſo Reo Speculator, qui proditoriis ſuggeſtionibus eum tentet, ad detegendum

Farinacc. q. 81. n. 308.

aliquid

aliquid contra ſe ipſum; Sicut pariter eſt id, quod de more datur, etiam contra Reformationem Pauli V. ac finem Iudicis qui eſt Indagator veritatis, de directo tendat, videlicet: Extrajudicialiter audiuntur prius ſinguli Teſtes, antequam in Proceſſu Informativo eorum depoſitiones accipiantur, & ſi aliquid ad favorem Fiſci aſſerant, tunc judicialiter eorum dicta recipiuntur; Si verò ad favorem prætenſi Rei aliquid dicunt, tunc illi dimittuntur; eorumque depoſitiones recipere judicialiter recuſatur, præter alias cautelas, & diligentias, quæ utinam non adhiberentur, dum tanquam illicitæ, quando in lucem prodeunt, etſi modò puniuntur, tractu temporis verò, invaleſcente uſu, convalidari poterunt.

Guazzin. defenſ. 14. c. 2. n. 3. Ambroſin. proceſſ. informat. lib. 1. cap. 1. n. 9. Guazzin. d. deffen. 14. c. 2. n. 5. Bald. trac. de Teſt. par. 2. n. 24 Macerat. variar. reſol. lib. 3. reſol. 36. n. 8.

Cumulatis denique ſufficientibus indiciis, denuò prætenſus Reus, ut ſupra, ad examinis certamen vocatur, *prævioque ſemper juramento de veritate fatenda*, fortioribus Interrogatoriis laceſsitur, qui ſi in aſſertiva ſuæ innocentiæ perſiſtat, tunc & indicia acquiſita, & idemmet prætenſum delictum ipſi conteſtatur, & ſi contra oppoſita, rationes, & exceptiones contrarias quoque adducendo, in continua negativa perduret, negando etiam præciſè, ſe unquam tale delictum commiſiſſe, tunc nullo habito reſpectu ad eius iuramentum, nec per illud dimittitur, nec adhuc Cauſa definitur; Sed Fiſcus iterum, atque iterum curat impinguare Proceſſum, novaque indicia contra eundem Reum cumulare, quæ poſtea eadem methodo illi conteſtantur,

Ambroſin. lib. 2. cap. 6. n. 28. §. Sempronius, & ſequen.

testantur, & hoc quousque superest spes cumulandi pro Fisco, & donec non sit conclusum in Causa: Quinimo, reprobante communi Doctorum sententia, pariter *ex Praxi*, in quibusdam Tribunalibus etiam post conclusum in Causa Processum impinguare nonnunquam tentatum notavi.

Vulpell. cons. 108 n. 1. Clar. §. fin. q. 61. vers. sed quæro. Thes. decis. 262. in princ. Farinac. q. 75. n. 407. & 412. Guazzin. defens. 24 c. 7. n. 203. Ambrosin. lib. 3. cap. 1. n. 55. ubi quod Iudex solet opponere clausulam sine præiudic. ulter. Processus.

X. Tot inde peractis, *Terminus ad faciendas suas Defensiones* prætenso Reo *assignatur*, prævia verò eius Declaratione *de habendis pro Ritè, & Rectè examinatis Testibus Fisci*, & hoc etiam mihi durum videtur, quod Reus debeat declarare se habere *pro Ritè, & Rectè examinatis Testibus* priusquā ipsi tradatur Copia Processus, ut possit se certiorare de eo, quod actum fuit per Fiscum, & quod contra se Testes deponunt; Imò si Reus recusat ad huiusmodi declarationem devenire, tunc eo invito, Fiscus legitimat proprium Procesſum per *Testium Repetitionem*, quo facto tunc postremò conceditur Copia ipsius Processus prætenso Reo, qui si vult se defendere, debet producere Articulos, & antequam admittantur attentisſimè à Iudice examinantur, Procuratore Fiscali, tam in hoc, quàm in omnibus aliis Actibus semper Instante, Contradicente, & Protestante, ne in aliquo Ius Fisci lædatur.

Ambrosin. dict. lib. 3. cap. 1. n. 18 ubi dat formam, & n. 31. Cartar. in prat. interrog. reor. lib. 3. cap. 3. n. 62.

Cartar. dict. lib. 3. c. 3. n. 63. Ambrosin. dict. lib. 3. c. 1. n. 40. & 48. Onded. cons. 101. n. 26. 28. & seq.

XI. Admissis articulis, semper tamen sub Clausula *Si & in quantum*; Procurator Fiscalis, & per eum quandoque ipse Iudex dat interrogatoria, quibus & attentissimè studet præcavere, ne Testes inducendi ad Rei defensam indicia pro Fisco acquisita destruant,

Clar. § fin. quæst. 12. n. 3. in fin. Cravit. sup. rit. magn. Cur. rit. 258. a. Guazzin. defens. 28. cap. 6 sub num. 4.

vel

vel in parte debilitent; imò iisdem interrogatoriis ipsos Testes prætensi Rei inducere, conatur ad fatendas proprias turpitudines, vel alias juridicas exceptiones contra se ipsos, ut quidquid favore eiusdem Rei medio etiam iuramento deponant iuridicam fidem obtinere non possit; Ac super iis Interrogatoriis ipsi Testes primò semper strictissimè examinantur, postea super Articulis, & in hoc nequaquam servatur æqualitas; Nam si prædicti Testes inducti ad Rei defensam in Articulis aliquid deponant contra ipsum Reum, non refutatur, ut fieri in examinandis Testibus pro Fisco supra diximus, sed recipitur, & contra prætensum Reum cumulatur.

Guazzin cap.6.n.5

Ambrosin. lib.3.c.2.2.

XII. In quo etiam durissimam aliquando observavi Praxim, dum nempe sæpius Fiscus detegendo ex Articulis productis pro parte prætensi Rei in quo fundetur intentio illius ad sui defensionem, prævidendo scilicet, vel quod vult inducere Testes ad probandum aliquid, quod destrueret Processum Fisci, vel quod Fiscus in aliquo defecerit, ex quo prætensus Reus se defendere posset, allegando, talia non esse concludenter probata, seu quod ad adimendam fidem Testium Fiscalium curat in eis aliquas Legales Exceptiones invenire, ac demum quoties ex articulis Rei Fiscus deducit aliquod lumen pro sustentando proprio Processu, illoque meliorando, conditionem verò prętensi Rei peiorem reddendo, tunc Fiscus sese munit, ac præventivè Processum informativum denuò impinguat, ten-

§. siquis Testibus cod. de Testibus cap. 3. vers quis 4. quæst. 3. Farinacc. q. 6. n. 211.

tatque

Nata conſ. 359. vol. 2. Gabr. concluſ. 22. n. 99. tit. de Teſt. vel. per Guazzin. def. 24. cap. 7. n. 2.: ubi quod poſt. didicita teſtificata de novo producuntur Teſtes. & melius Farinacc. q. 75. n. 414. & 419. circa med.

Foler in Praxi crim. verb. concedatur repulſa n. 21, Vrſill. ad Afflict. deciſ. 219. ſub n. 4. verſ. ad offenſam Partis, Surd. conſ. 118. n. 3. & conſ. 104. nu. 37. Farinac. qu. 75. n. 424.

tatque novas probationes, ac indicia cumulare. Imò etiam poſt factas defenſiones ſæpenumero eas adſtructas evertere conatur, probandò defenſiones non ſubſiſtere contrariis probationibus, vel Repulſa Teſtium: Et hoc quando etiam intervenit Pars Adverſa Reo, Adhærens Fiſco, itaut ſuſpicionem illam ſubornandi Teſtes inductos ad defenſam Rei, quæ cadere non poteſt in ipſo Fiſco, bene in Parte ei Adhærente pertimeſcendam omnes Doctóres non ſine admiratione concludunt.

XIII. Abſolutis ergo defenſionibus ex parte Rei, Fiſcus reſpondere in Iure poteſt quoties ipſi placuerit, Reus verò quam minimè, dum ultimus locus ſemper ab ipſo Fiſco in ſcribendo occupatur; Quibus etiam peractis, poſtremò deducuntur ad Trutinam iuditii omnia, quæ tum ex parte Fiſci, tum ex parte prætenſi Rei cumulata fuere; Et quamquam in omnibus eius conſtitutis, ſemper medio iuramento prætenſus Reus ſe innocentem aſſeruerit, & teſtes ad eius deffenſionem adducti medio pariter eorum iuramento inditia Fiſci deſtruxerint, non inde tamen definitivè reſolvitur Cauſa pro parte Fiſci, nec prætenſus per antea Reus, tamquam innocens tunc dimittitur; ſed Fiſcus vult ſemper conſervare tale quale Ius ſuper eodem, & ideo priuſquam Excarceretur cogit ſemper eum *ad præſtandam Fideiuſsionem de ſe repræſentando, quatenus nova ſuperveniant Indicia*, vel etiam, *Non Novis ſupervenientibus Inditiis*, ita ut Fiſcus reſſervet

Clar. quæſt. 64. n. 38. poſſ. tit. de Sentent. n. 68. & ſequ. Farinacc. q. 4. n. 26. in ſecunda Ampl. & n. 27. Cabal. caſ. 43. n. 19. & ſeqq. Guazzin. defenſ. 3. cap. 6. n. 14.

reſservet ſibi facultatem revocandi eumdem ad carcerem, & aliquo modo uti eodem proceſſu, qui poſt tot Diligentias, tot Iuramenta, totque Purgationes conſumptus tandem eſse debere videtur:

XIV. At ſi prætenſus Reus factis Defenſionibus, vel etiam non factis, innocens patenter appareat, tunc Fiſcus nec quidem eum ſimpliciter abſolvit, ſed recurrendo ad ſubterfugia tantùm eum dimittit *ex hactenus deductis*, aut *tanquam non repertum Culpabilem*, vel ad ſummum *tanquam repertum non Culpabilem*. Eximia namque cautela Fiſcus curat quem ſemel proceſsavit Innocentem nunquam declarare, quamvis in eum nullum Indicium acquiſierit, vel Defenſionibus penitùs expurgatum reperierit: Vnde vel rariſſimè accidit, quod relaxetur aliquis *ex capite innocentiæ*, niſi luce meridiana clarior probata concludentiſſimè refulgeat, adeout exemplum fere ſingulare remanſerit, illud Negativæ de loco, & tempore Coarctatæ, per quam prætenſus Reus irrefraganter obiectum Crimen excludit, quod tamen ipſi Reo aſſequi perdurum eſt, ob conſuetas Cautelas Fiſci non admittentis Teſtes ad ipſam Negativam probandam, niſi priùs in carceribus conſtitutos: Itaut difficillimè Teſtes reperiuntur, qui talia ſubire præſtent, accedente potiſſimùm periculo ſeſe etiam illaqueandi Interrogatoriis faciendis à Fiſco, quem præſertim neſciunt quibus præcautionibus præmunitum contra ſe ipſos inventuri ſint.

Boſſ. tit. de ſent. n. 65. Farinac. qu. 57. n. 24. in fin.

Cortiad. deciſ. 21. n. 131. par. 1. Scaccrol. de Viſit. carc. lib. 2. §. 3. cap. 2. à n. 8. ubi de ſtylo Romanæ Curiæ.

XV. In quo pariter æqualitas adeo per Canones, Leges, & Doctores in Iudiciis inculcata desiderari contingit, nam si Reus vult probare dictam Negativam, nempe de tempore delicti non fuisse, nec esse potuisse in loco eiusdem delicti, Testes per eum inducendi non nisi in carceribus admittuntur; si verò Fiscus, vel etiam Pars ei Adhærens (in qua, & quidem maxima cadet suspicio Subornationis, non tantùm æqualis ac in prætenso Reo, sed etiam maior, dum iste in carceribus restringitur, & illa in libertate posita maiorem subornandi Testes commoditatem habet) vult probare de eo tempore prætensum Reũ in loco fuisse delicti, vel similia, ad convincendum ipsum de obiecto crimine; tunc Fisco, & Parti ei Adhærenti sufficit indicare Testes, qui ex officio ab eodem Fisco vocantur, extraque Carceres, & in totali eorum libertate examinantur, nullis præcedentibus cautelis ex parte Rei, nullisque eius artificiosis interrogatoriis, itaut, quamvis verum sit, quod iidem Testes postea repetantur cum interrogatoriis ex parte Rei, attamen casus multum, & multum differt; Nam aliud est dare interrogatoria Testibus priusquam deponant; aliud est, postquam medio Iuramento jam deposuerunt; In hoc namque casu benè prævident, quod si suam depositionem retractent, debent prius succumbere tormentis *ad purgandam maculam, & ad videndum in quo dicto persistant, & à quo fuerint subornati*, deindeque ad pœnam

Clar. §. fin. quæ. 2. vers. item quæro. Cartar. de execut. sent. cap. fin. n. 175. Ambrosin. Process. informat. lib. 1. cap. 2. n. 3. & 4.

Clar. §. fin. quæst. 45. vers. cæter.

Clar. dict. §. fin. quæst. 25. per tot. Boss. tit. de tort. Test. n. 9. & seq. Ambrosin. dict. lib. 1. c. 4. n. 1.

Periu-

Periurii, ac respectivè Subornationis obstringi.

XVI. Verùm omne id agitur, quando prætensus Reus à Fisco non est sufficienter, vel penitùs inditiatus, seu quando suam innocentiam probavit, aut denique cum se Defensionibus totaliter expurgaverit ab omnibus indiciis; Secus autem est, ubi non totaliter expurgatus existat; Nam tunc, licèt medio Iuramento in tot, tantisque suis Constitutis repetito septies, atque septies sese Innocentem, atque Innocentissimum asseruerit, non inde tamen ei creditur, talisque Purgatio Canonica pro nihilo reputatur, sed non obstantibus Defensionibus ab ipso factis, adhuc si contra ipsum illæsa aliqua indicia remaneant, tunc si ista sunt levia, intrat Arbitrium Iudicis, quod in aliquibus casibus, nempe Furti, & similibus extenditur, usque ad Exilium sub poena etiam Triremium per quinquennium, quod licèt dicatur fieri ad *Expurgandam Provinciam*, & non per viam Condemnationis, semper tamen Exilium sub prædicta comminatione est Poena, & quidem gravis, cum in delictis Furti, & similibus, in quibus potissimè practicatur, irroget infamiam, nec unquam *de stylo* ab huiusmodi Exilio remittatur; Si autem inditia sunt graviora, ac etiam talia qualia, positivè condemnatur ad Exilium sub poena, uti supra, irremissibiliter etiam pro prima vice incurrenda, & si Titulus delictorum est de Gravioribus, vel de Gravissimis, Arbitrium Iudicis *ex Praxi* ad quid amplius etiam extenditur.

Farinace. qu. 40. n. 13. & sequen. Spada cons. 124 n. 16. lib. 1

l. si furti, & ibi Gloss. in verb. ignorantem. Cod. ex quibus caus. infam. irrog. Farinac. qu. 17. nu. 8. & seq.

Spada dict. cons. 124. n. 16. & 17 lib. 1.

Farinacc. quaest. 51.n.64. & ante eum Bald. in l.final.n. 5.vers. si autem Cod. de probat.

Si autem Inditia, quae adhuc adversus praetensum Reum remanent, sunt relevātia ultra, aut circa Torturam, tunc pariter intrat Arbitrium Iudicis, qui potest vel eum torquere, vel condemnare in poenam Extraordinariam, nempe mitiorem illa pro obiecto delicto à Legibus, vel Communibus, vel Municipalibus stabilita, habito tamen respectu ad ipsam inditiorum relevantiam, & in hoc etiam *in praxi* observavi, quod nonnunquam Iudicis Arbitrium regulatur à consideratione qualitatis praetensi Rei; Nam si detegitur Malitiosus, vel nimis Robustus, itaut posse substinere tormenta videatur, tunc potius praefatum remedium condemnandi eum in Poenam Extraordinariam amplectitur; Ac idem etiam practicatur quando Reus est in parte confessus, & est torturandus *pro habenda eius ulteriori confessione*, quod quamvis in hoc casu semper praecedat Protestatio Fisci de habenda ulteriori depositione in tormentis *absque praiudicio confeßatorum*, attamen quando suspicatur, Reum posse ex nimia eius caliditate *variare*, vel propriam *revocare confessionem*, tunc ad effugiendas etiam omnes disputationes cum eius Defensoribus, intrat idem Arbitrium pro condemnatione in Poenam Extraordinariam.

Ambrosin. proceß. informat. lib.4.cap.3. per tot.cap.8.n.2

XVII. Non omittendo animadvertere, quod toties quoties in Curia coram Judicibus proponatur aliqua Criminalis Causa, sive agatur de Instructione, vel Impinguatione Processus, sive de Reo Torturando,

do ſive de Arbitrio in eum extendendo, ſive denique de eo, prout de jure, Expediendo, & de Cauſa totaliter Definienda, ſemper Procurator Fiſci, ſua Iura, tum verbis, tum ſcripturis tuens aſſiſtit, cum nullus Procurator pro parte Rei adeſſe permittatur.

Scaxerol. de viſitat. carc er. lib. 1. cap. 4. §. 12. & cap. 6. Sect. 1. n. 54.

XVIII. Si verò ex prædictis inditiis torturandus prætenſus Reus videatur, ſecundùm qualitatem, & relevantiā Eorumdem inditiorū Qualitas, & Quantitas temporis Tormentorum a Judice regulatur; Ductuſque tunc Reus in atrocius Duellum, prævio pariter ejus *juramento de veritate fatenda* ſtrictius à Judice interrogatur, & ſi is in Negativa perſiſtat, Tūc non obſtantibus tot ejus juramentis, ut dixi, nullaq; habita cōſideratione ad tot *torturas animæ* per ipsū paſſas, ad torturandū ejus Corpus deſcenditur, qui ſic in tormentis poſitus ad fatendum delictum à Judice ſtimulatur, & cōpellitur, per tantum temporis ſpatium quantum fuit prius decretatū. Ac quando intrat Tortura Repetita, quæ biduo infertur, vel tormētum Vigilię, quod datur in Atrociſſimis Delictis, & Vrgentiſſimis accedentibus Inditiis (Quamvis in aliquo Tribunali minoribus etiā cōditionibus infertur) & quod pariter tormentū bipartitur aliquibus ſcilicèt horis, pręmittēdo Torturam per mediam horam ad debilitandum magis prætenſum Reum, poſteaque tormentum Vigiliæ infligitur, tunc in omni actu prævium juramentum de veritate fatenda à prætenſo Reo ſemper exigitur. Si autem in dictis Tor-

Clar. quæſt. 25. verſ. torqueant. Ambroſin. proceſſ. informat iv. lib. 1. cap. 4. n. 2.

Cartar. de interrog. re. lib. 4. cap. 2. n. 4. & 5.

Ambroſin. lib. 4. cap. 2. & melius Farinac. quæſt. 83. nu. 96.

Cartar. de interrog. re. lib. 4. cap. 2. n. 7. & 8. Farinacc. quæſt. 38. n. 71. Guazzin. defenſ. 3. cap. 21. n° 13.

Ambroſin. Proceſs. informat. li. 4. cap. 10. n. 1. ubi dat formam.

Tormentis tandem Reus fateatur delictum, idque postea ratificet extra Tormenta, atque ejus Confessio verificetur, & in terminis sibi assignatis *ad dicendum contra propriam confessionem* nihil relevans in contrarium afferat; tunc nulla habita consideratione de tot contrariis ejus juramentis; hujusmodi ultimæ Depositioni vi tormẽtorum emanatæ, tanquam verissimæ creditur. At solummodo ad penas pro tali Delicto a Legibus impositas Reus cõdemnatur, nulla facta mentione, seu habita consideratione de pœna Perjurii, adeout detur nonnumquam casus, quod Pœna Delicti mitior sit, quàm pena Perjurii, & tamen Reus sola Delicti pœna punitur, ex hoc præcipuè contingit quando Reus, ut diximus, in pœnam extraordinariam condemnatur, atque solummodo in his casibus potest dici quod verè, & propriè inter Fiscum & Reum servatur æqualitas, dum nec Fisco ad augendam pœnam Perjuria quidquam prosunt, nec pro Reo quidquam tot Iuramenta opitulantur;

Clar. §. final. qu. 65. vers. 1. Bertaz. cons. 95. n. 13 lib. 1. Farinac. qu. 81. n. 3.

Clar. § fin. quæst. 55. n. 10.

XIX. Non pretermittam etiam aliud Arbitrium Judicis, quod in casu torquendi Rei practicari solet, non inferendo, scilicet, in aliquibus casibus integrum Reo Tormentum iuxta Relevantiam Inditiorum, sed aliquod spatium temporis reservando, videlicet, si inditia, & Delicta requirebant integrum Tormentum Vigiliæ per duodecim horas; Iudex mandat inferri tantùm per septem, vel decem, ad

hoc,

hoc, ut si Reus illud negando substentet, possit postea in supplemtum Integri Tormenti condemnari ad Pœnam Extraordinariam, quæ etiam rigorosè extenditur iuxta qualitatem Delicti; Quod mihi pariter durissimum videtur pro Reo, quem sicut nunquam juvat se expurgare Purgatione Canonica Iuramenti tot tantisque vicibus per ipsum delati, ita pariter aufertur quoque modus plenè sese purgandi per Purgationem tormentorum Corporis: Ex quo clarè patet, minus, atque minus existimari *Torturam Animæ*, quæ est iuramentum Reo quoties opus fuerit paucis, atque etiam nullis præcedentibus inditiis illatum, nec unquam in aliqua parte diminutum, ut aliquantulum pœnam temperet; quam æstimari torturam corporis, quæ ex indiciis æquivalentibus solummodo infertur, & ne totaliter Reum expurgare queat, dimidiatur.

Caball. casu 93. n. 29. & 288. n. 23 cum seqq. Guazzin. defens. 30. ca. 40. n. 3. cir. medium.

Abbas in cap. per tuas de probat.

Abbas ubi sup. n. 11. Scacc. de Judic. li. 2. cap. 8. n. 276.

XX. At si tandem infertur Reo totum Tormentum, & ipse semper in Negativa persistat, tunc eius Causa in Iudicium defertur, & expeditur, *prout de jure*, & aliquando, & in aliquibus casibus relaxatur Reus, data prius fidejussione de se representando, forma supra relata, adeout nec post tot experimenta, totque expurgationes Animæ, & Corporis Causa dici possit terminata; quia, ut supra, potest iterum revocari Reus ad Carceres, quin etiam sepissimè, precipuè in furtis, & similibus vidi relaxari Reum injuncto exilio à toto Statu sub pœna etiam Triremium;

L. 1. § 1. ff. de qu. Roland. cons. 12. n. 31. lib. 3. Onded. cons. 109. nu. 5. Farinacc. quæst. 37. n. 1. & cons. 6. n. 21. & cons. 83. n. 3.

Clar. § final. quæ. 21. Versic. illat. reo tortur. quem citat. Ambrosin dict. lib. 4. cap. 3. nu. 10.

Farinacc. quæst. 40. n. 13. & seqq.

mium;

mium; nec inde post tot prædictas Purgationes remanere absolutum, quia Pęna Exilii cum tali Comminatione non levis est, immò gravissima præcipuè dum irrogat infamiam, & quod peius est, nunquam de stylo tale exilium remittitur, ut suprà.

Boss. tit. de carc. fidei uss. commis. n. 7. Bonacoss. commun. opin. par. 1. vers. cap. pen. col. 2. Farinac. quæst. 19. n. 17. in fin.

XXI. Cætera Arbitria, & Cautelas, atque Remedia omitto referre, quæ si modò tanquam illicita, damnantur, tractu temporis (ut dixi) in Praxi reduci possunt.

ARTICULUS. II.

Enucleantur Sacri Textus, nec non Canonici, & Civiles ex adverso allati, ac nimis distare à terminis Nostræ Praxis demonstrantur.

SIc itaque exposita Praxi, qua nunc in Criminalibus utimur, & Egomet per tot annos (ferè invitus) exercui, in Arenam descendam responsurus Assumpto Authoris, qui probare intēdit huiusmodi Consuetudinem, *Iuramenti* scilicet *Reis deferendi*, iuxta terminos relatæ Praxis Criminalis ex Sacræ Scripturæ Canonicis, & Civilibus Sanctionibus ortum duxisse, ac approbatam apparere quamvis tot tantique, ne dicam omnes, gravissimi Authores de ea scriben-

tes

tes, constantissimè asserant præfatam Consuetudinem modo supra exposito *Iuramenti Reis in Criminalibus deferendi* nullis in Legibus fundari;[a] & de facto curanti mihi ad Iuridicam trutinam deferre Textus per Auctorem allegatos, nullos in terminis præsentis Quæstionis, vel per umbram loqui clarissimè apparuit.

I. Primò namq; verissimum inveni in Sacra Pagina, ut Author affert,[b] quod *Si quis accomodaverit Amico Pecuniam, aut Vas in custodiam, & ab eo, qui susceperat furto ablata fuerint, si inveniatur Fur, duplum reddet; si latet Fur, Dominus domus applicabitur ad Deos,* (idest ad Iudices, ut exponunt Interpretes)[c] *& iurabit quòd non extenderit manũ in rem proximi sui, & si illi iudicaverunt, duplum restituet Proximo suo.* Et ibid. infra,[d] *si quis commodaverit Proximo suo Asinum, Bovem, Ovem, & aliud Iumentum ad custodiam, & mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hostibus, nullusque hoc viderit, Iusiurandum erit in medio, quod non extenderit manum ad rem Proximi sui, suscipietque Dominus iuramentum, & ille reddere non cogetur.*[e] Doceat me igitur Author quomodo applicandus sit hic Textus, quomodo istius sensus convenient terminis præfatæ Praxis; In eo nempe quatuor considero, quæ Praxi prædictæ comparare conabor, scilicet *Cui*, *Quomodo*, *Ad quid*, & *Quibus in Causis* iuramentum inferebatur.

a Bart. in l. Marcellus §. 1. ff. de furt. Clar. §. fin. de rer. annot. & l. inter omnes §. recte in fin ff. de furt. Clar. §. fin. qu. 45. n. 9. vers. in contrar. Cartar. in praxi inter. reor. lib. 3. c. 2. n. 12. & seq. Scapp. de Iur. nõ script. lib. 1. c. 65 n. 4. & 5. Marsil, in pract. crimin. §. postquam in princ. & suo n. 4 Scacc. de Iudic. lib. 1. c. 66. n. 27 ubi quod de Iure non esset deferendum iuramentum, & prius sub c 12. n. 8. ubi quod de Iure non esset deferendũ iuramentum & prius sub c. 12. num. 8. ubi dicit cautum lege non reperiri, ut sit Reo deferendum Iuramentum, eumque refert Guazzin. defens. 20. c. 1. in fin.

b Exod. 22. n. 7.

c Liran. n. 4. Abulen. qu. 6. & omnes.

d Exod. 22. n. 10

e Confer. Gen. 31. n. 39.

II. Pri-

II. Primò ergo apparet ex eodem Sacro Textu, quod Iuramentum inferebatur *Amico, cui Res commodata fuerat*, vel *Proximo, cui iumentum commodatum erat ad custodiam*, videlicet illi, qui tenebatur *de Iure* reddere rationem Rei, vel Iumenti commodati; In nostra Praxi verò datur etiam illi, qui nullam rationem reddere tenetur, nullis adhuc præcedentibus Indiciis, immò statim in omnibus primis Constitutis, quando Carceratus adhuc inter Reos nec quidem positus dici valet.

III. Secundò ex Sacro Textu Iuramentum dabatur *si latebat Fur, nullusque hoc viderit*, nempe, ut explicant Interpetres, & Auctor ipse in sua Disputatione fatetur, *in defectu probationum, & quando alia convenientia Causa haberi non poterant*: (sunt eius verba.) In prædicta autem Praxi datur illicò in principio Causæ, nullis factis priùs diligentiis, an aliunde probari possit delictum, immò quando tot Diligentiæ tum Iuridicæ, tum Arbitrariæ ipsi Iudici, ut iam plenè ostendi, pro eruenda veritate adhuc suppetunt.

Tostat. p. I. q. 7.

Art. 1. §, 4.

IV. Tertiò ad id ex Sacro Textu Iuramentum deferebatur (quod attentè notandum) *ut susciperet Dominus Iuramentum, & ille reddere noncogeretur*, nempe expurgabatur juramento, quod ad dirimendas, finiendasque Lites inferebatur, *iuxta illud Apostoli *omnis controversia finis ad confirmationem est Iuramentum*, & iuxta verba ipsius Auhoris in Respon-

Tostat. ubi prox. Iansen. in Exod. 22. versic. eodem Cornel. a Lapide ibid. n. 8.

Ad Hear. 6.

Responſione, ibi *ut iuramento ſuo ſtetur, & definiatur Cauſa*, in noſtra Praxi dicat quæſo Auctor quando ſtetur iuramento prætenſi Rei, quando per iuramentum definiatur Cauſa? Si tot, totieſque replicatis iuramẽtis, ac difficillimis Defenſionibus innocentiam ſuam oſtendere conatus fuerit, poſtque tot, tantaſque t orturas Animæ, atque Corporis aut punitur, ut demonſtravi, aut ſuper eo media prædicta Fideiuſſione à Fiſco Ius ſemper retinetur. *Art. & §. præd.*

V. Quartò denique ex lectura ipſius Textus, ibi, *Si accomodaverit Amico pecuniam*; vel *ſi quis commodaverit Proximo ſuo Aſinum, & aliud Iumentum ad cuſtodiam;* patet quod iuramentum inferebatur in Cauſis Civilibus, quas Auctor me docet vocari Truffas, dum etiam Expoſitores, & ipſe Auctor ſub nomine *Depoſitarii* vocãt illum, qui iuraturus erat, potius quàm in Cauſis Criminalibus, nempe Furti. Sed quidquid ſit, quando etiam admitteretur in Cauſis Criminalibus, attamen in illis tantum datum fuiſſe patet, in quibus pœna dupli ſolummodo intrabat, ibi in Textu *Si illi iudicaverunt, duplum reſtituet Proximo ſuo*. At in noſtra Praxi non datur tantùm in Cauſis, in quibus intrat ſola Pœna Pecuniaria dupli, verùm etiam quando intrat Pœna corporis Afflictiva, imò Pœna ipſa ultimi Supplicii, & agitur de Morte, & Ignominia, non ſolùm ipſi Reo, ſed etiam eius Filiis, Parentibus, Conſanguineis totique Familiæ, quod ſanè ſumma animad- *Toſtat. & Ianſen. ubi ſupra.* *Exod. ubi ſup.*

versione dignum videtur ex eo quod minus, ac minus periculum periurii in casibus præscriptis à Sacro Texto, quàm in casibus à nostra Praxi permissis adesse nimis clarè convincitur.

VI. Verùm ab hoc obiecto Author præventivè se defendere conatur, colligendo ex eodem Sacro Textu casus, in quibus erat in usu iuramentum ubi pœna mortis etiam intrabat, ut ipse prætendit; Ideòque, ut adamussim satisfaciam omnes Textus per eum allatos considerationi sigillatim subiiciam:

Refert igitur *numerorum Caput quintum*, ubi lege Zelotypiæ Crimen Adulterii à Suspicione purgari sancitum est per *aquæ amaræ potionem*, prætendendo, quod in eo duplex Iuramentum consisteret in illa Reduplicativa *Amen* A*men*; Quamvis etiam interpretari posset pro replicato assensu imprecationibus Sacerdotis, prout nos Orationes omnes, & Postulationes nostras hoc ipso verbo A*men* concludimus, verùm dato etiam, quod reduplicatum Amen Iuramentum importet, nunquam tamen consonum esse poterit Sacramento, quod prætensis Reis per nos infertur: In Evangeliis namque legitur quàm sæpissimè, Christum dixisse A*men* A*men dico vobis*, qui tamen taliter certè iuraturus non erat, ut explicatur in *Cap. Si Christus 26. de iur. iur.*

VIII. Sed Author vim facit in authoritate Iose-

phi *Flavii Historici Hebræi*, cùi sicut inter suos, Sacerdotis officium fungenti, fides tanquam Perito suorum Rituum habenda venit, & ex eo colligitur quidem, quod Fęmina dum suspicione Adulterii expurgabatur, verè iurabat; At cum ad me magis certiorandum alios quoque Authores Hebraicæ Religionis percurrissem, inveni, quod circa tempus dicti Iosephi ex Consuetudine, vel potiùs Abusu à Rabbinis introducto, talis Ritus dilatatus fuit, itaut sicuti ex Textu Mulier tantummodo respondebat post imprecationem Sacerdotis A*men* A*men*, tunc ad multiplicandum, & specificandum Iuramentum ipsa Mulier cogebatur ad maledictionem per sex vices replicare A*men*, scilicet Sacerdoti dicenti, *Det te Iehova in maledictionem*, respondere debebat A*men*; Ad Adiurationem, A*men*; Ad *ex illo viro*, *Amen*; Ad *ex viro alio*, A*men*; *Quod non declinavi neque desponsata, neque nupta*, A*men*; *Quod me non emaculaverim, si immunda facta sim veniant super me illæ maledictiones*, A*men*. Prout habetur in *Sotah Cap. 2. fol* 47. quod est pars *Mischna*, hoc est *Textus Canonici Hebræorum* Authore *Rabbi Iehudà*, qui vixit secundo Christi sæculo, & titulus idem significat, *De Muliere declinante*.

Antiq. Iudaicar. lib. 3. cap...

Rabbi Maimon. in Sotah. cap. 3. fol. 47. Io. Henr. Oth. in Lexic. Rabbin. philolog. sub verb. aquæ amaræ fol. 40.

Idem Oth. sub dict. verb. aquæ amaræ S. mulier fol. 44.

Voisin. de leg. Divin. cap. 15. fol. 200.

IX. In quo casu advertendum autem est, quod licèt Solemnitates ad præstandum huiusmodi Iuramentum paucæ non fuerint, quæ à Sacro Textu jubentur ad effectum inducendi summam, atque de-

bitum appræhensionem erga Iurisiurandi relevantiam, attamen si ex Consuetudine, vel Abusu fuit exinde dilatatum Iuramentum, fuerunt quoque auctæ Solemnitates præliminares ad Iurandum, Diligentiæ, & Cautelæ ad evitanda periuria. Primò namque à duobus Discipulis Sapientum Mulier comitata ducebatur Hierosolymam coram Magno Senatu, quò perventa ab eodem Senatu monebatur, summoque terrore afficiebatur, ne peieraret, hocque quamplurimis prolixis Concionibus, quæ leguntur in *Sotah*, ut illam ad confitendum adigerent, atque à Iuramento, & Potu, si Rea esset, omninò deterrerent; & tandem si ad verba Senatus Mulier dicebat *Immunda sum*, Instrumentum tantum Dotis eius disrumpebatur, & à Marito separabatur; Si verò constanter asseverabat, & periculum Iuramenti, ac Potionis aquæ amaræ animosè facere intendebat, tunc ducebatur ad Portam Nicanoris Templi, & non quidem statim, & recta via, sed (ut notat Rabbi Maimonides in dicto Sotah) per aliqua temporis intervalla, circumducendo eam, si forte inter eundum sententiam mutare vellet; Perventa autem ad portam Nicanoris in frequentioris populi coronam trahebatur, ibique omnibus ornamentis denudata, nigris vestibus tecta, fune vimineo à Sacerdote cingebatur; Eamque ad conspiciendam quodcumque personarum genus mulierum specialiter admittebatur, hocque fiebat ad prædictos effectus (ut ait

Rabbi Maimon. in Sotah. Oth. ubi sup. §. postquam fol. 41.

Oth, ibid. §. si ad hæc dict. fol. 41. & sequen.

Rabbi

Rabbi Maimonides jam citatus) multas, atque multas alias etiam solemnitates, quas brevitatis causa omitto, ad hunc solummodo finem adiungendo, ut scilicet multiplicatis locis, ac vicibus ea moneretur, ne peieraret, spatiumque ei daretur, ut pœnitere posset, itaut etiam post Sacrificium factum postque eius nomen scriptum erat à Sacerdote in Libello, ac in actu, quo Sacerdos nomen eius abradebat à dicto Libello, permittebatur semper dictæ Mulieri dicere *Non bibam*, nec ad aquæ amaræ potionem cogebatur, & quod plus est, hoc ad subeundum periculum nequibat propriam ducere Vxorem Maritus zelotypus quotiescumque volebat; Sed solùm quando urgentia inditia per Testes probata habebat, quorum inditiorum qualitas, & quãtitas ad probandum requisita in Mischna tali pacto pręscribuntur : *Si Maritus zelotypus coram duobus Testibus Vxori dicit, ne colloquere cum N. tamen cum ipso colloquatur, huc usque tamen licita est domui suæ, & ad usum oblationis admittitur; Sed si cum illo aliquod latibulum ingreditur, & in eo tantum moratur, ut potest immunda fieri, non amplius Marito, nisi accedente potu aquæ amaræ licita est nec ad oblationis usum admittitur, & si moritur eius Maritus Calceum extrahebit, nec ad Defuncti fratrem ducitur*. Clariùsque huiusmodi inditia, & eorum probationes explicantur ab aliis Rabbinis, præsertim *Rabbi Ehefer*, qui sic addit. *Si Maritus Zelaverit Vxorem, & Zelum suum coram duobus*

Rabbi Maimon in Sotah. Oth. ubi proximè.

Mixn. n. 5. 14. Oth. ubi supra verb. aquæ amaræ fol. 40.

Oth. ubi proximè

duobus Testibus ostenderit, scilicet; *Si prohibuerit Uxori loqui cum N. coram duobus Testibus ex ore unius, qui eam viderit ingredi latibulum, & cum illo pro tanto temporis spatio ut posset immunda fieri, vel si à Marito visa fuerit, possit mulier potari; & cogi ad iusiurandum.* Et *Rabbi Iehosva* addit, Nisi ipsa à Marito zelante, coram duobus Testibus zelata fuerit, visaque postea pariter sit à duobus Testibus latitare, & commorari cum tali viro, uti supra, non posse duci Mulierem ad jurandum, & potandum.

Oth. ubi proxime

X. Quæ solemnitates, & cautelæ sicut mihi necessariæ videntur in tali, & tanta re invocandi Dei testimonium, ita per eas nimis differre usum exigendi Iuramentum in nostra Praxi ab illo Sacri Textus fatendum est. Tunc enim deferebatur Iuramentum quando Mulier suspecta erat urgentibus indiciis, ipsaque indicia plenè probata erant per duos Testes, nunc datur non solùm levibus, sed etiam nullis pręcedentibus indiciis, & ad solam relationem personæ suspectę, nempe Relatoris, ut egomet in aliquibus casibus practicari de stylo vidi. Tunc dabatur tantùm ad instantiam Partis, quę habebat Ius, nunc ad instantiam Fisci, quando nec etiam habet Ius interrogandi pretensum Reum super delicto. Tunc pręventivè Causa deferebatur ad Magnum Senatum solummodo Hierosolymę degentem, & in frequentiori populi corona, nunc datur, nullibi delata prius Causa. Tunc dabatur

tan-

tantummodo in Templo à Sacerdote coram Magno Senatu, & omni populo, nunc ubicumque etiam in Lupanari, si contingit. Tunc prævio solemni Sacrificio, nunc sæpè præviis tantùm sævitiis Biruariorum. Tunc à Sacerdote solum Sacramentum Nominis Domini inferebatur, nunc à Judice non solùm pedaneo, pedaneissimo, sed etiam à simplicibus Substitutis, & infimo Notario. Tunc per impositionem manus Sacerdotis super caput jurantis, nunc per simplicem tatillum chartæ, itaut fœminę, rudesque homines nesciant quid faciant, ut egomet nonnullos audivi asserere, *nos non juravimus, sed tantummodo tetigimus chartam*. Tunc Iuramentum deferebatur, quando aliunde delictum probari non poterat; Nunc quando remanent, ut dixi, tot Remedia tantæque Cautellæ legitimæ, de stylo, ac consuetudine, nec non arbitrariæ ad probandum delictum. Tunc dabatur in hoc casu Zelotypiæ, juxta Textum, ibi, *Si Maritus deprahendere eam non quiverit, sed latet adulterium*, quo non intrabat pœna mortis, sed tantum separatio thori, juxta supra relata; & licèt post juramentum, & aquę amarę potionem femur Adulteræ dicatur computrescere, hoc tamen non ex humana pœna, sed ex Divina potentia in pœnam potiùs illius pertinaciæ, & periurii, quàm delicti successisse dicendum; Nunc infertur Iuramentum in omnibus Causis Capitalibus, & Capitalissimis, ac quando agitur

etiam de turpissima morte. Tunc tot, tantisque vicibus Mulier juratura per Senatum, & Sacerdotem priùs monebatur, ut caveret à periurio, totiesque ei permittebatur effugere prestationem Iuramenti, ac pœnę periculum; Nunc illicò Reus cogitur ad jurandum, & si fœmina, vel rudis homo, qui, ut dixi, nesciunt quid faciunt, immò cogitur ab huiusmodi Judicibus, ac Substitutis, & Notariis, inter quos utinam ullus adesset, qui verè sciat quid sit Juramentum, quidque moraliter importet periurium. Tunc unica vice tantùm prębebatur Iuramentum jurare volenti; Nunc millies Reus cogitur ad jurandum. Et denique tunc summa charitate erga Deum, maximaque erga Proximum. Nunc nescio quid dicam. Sed tandem observandum est, quod non obstantibus tot, tantisque diligentiis, solemnitatibus, & cautelis unicè inventis ad inducendam pręventivam venerationem, ac perhorrescentiam Iuramenti, atque ad evitanda imminentia periuria, nihilominus fuit omnibus prędictis derogatum a Senadrin; idest Concilio generali Hebręorum, referente *Rabbi Ioacham Bem Sachai*. Imò à dicto Sanadrin fręto auctoritate *Osea* fuit ablatus totaliter etiam usus potionis aquę amarę, quamvis à Divino Legislatore Moyse pręscriptus, hocque ad effugiendum evidens periculum periurii, ipsaque multiplicia periuria vitanda, quæ tunc committebantur, ut refert Textus *Sotah*.

Maimon. in Sotah. cap. 3. f. 47. Oth. in dict. Lexic. sub verb. Adulter.

Oseæ Proph. 4. 14.

Maimon in Sotah. c. 9. Oth. sub dict. verb. aquæ amaræ §. a quo tempore.

XI. Ad tertium verò Sacræ Scripturæ locum ex

Deu-

Deuteronom. ab Auctore sumptum descendendo Legem expurgationis Civitatis pro occulto homicidio à Moyse prolatam considero jubentem, ut quoties inveniatur Cadaver hominis occisi, & ignoretur cœdis Reus, egrediantur Maiores natu, & Iudices, hoc est, ut explicat Tostatus Iudices, & Maiores Israel, non Iudices, & Maiores Civitatum proximarum; Hi verò Judices Maximi mensurabant, cui ex Vrbibus vicinis vicinius cadaver esset, & Vrbs vicinior debebat se expurgare cum Domino de tali homicidio occulto; Quapropter subiungit idem Auctor, *& venient Maiores natu Civitatis illius*, qui pariter erant publicæ personæ, videlicet Iudices illius Civitatis, ut explicat idem Tostatus, & habetur ex eodem Sacro Textu. Illique Seniores, seu Iudices Civitatis, qui totam repræsentabant Civitatem perfuncto Sacrificio à Moyse præscripto, ob id Expurgationis vocato, coram Sacerdotibus Levi, & Maximis Judicibus Israel sic dicebant, *Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt, propitius esto Populo tuo Israel, quem redemisti Domine, & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israel, & auferetur ab eis reatus sanguinis; Tu autem* (loquendo ad Populum Israel) *alienus eris ab Innocentis cruore, qui effusus est, cum feceris quod præcipit Dominus.*

Tostat. in Deuteron. c.21. pag. 193. col. 1.

Tostat. ibid. pag. 198. col. 1. in fine.

Deuter. dict. cap. 21. n. 18.

XII. Ex his autem per se ipsum (non repetitis etiam sigillatim differentiis, & confrontationibus,

quas in aliis Textibus adnotavi, satis patet nullatenus militare Textum hunc, quod clariùs etiam emicat ex eo, quod omne id tendebat ad expurgandam Civitatem illam, & ad deprecandum Deum pro toto Populo Israel, potiùs quàm ad jusiurandum, & hoc etiamsi juramentum consistere dicamus, ut prætendit ipse Auctor in assertiva illa *Manus nostræ,* erat namque juramentum purgativum, non autem probatorium, nec ad eruendam delicti confessionem ordinatum, ut ipse Auctor fatetur.

Art. 1. §. 51. XIII. Atque hinc non relevat illatio ab Authore facta, quod quamvis in isto casu periurium de facili succedere posset, nihilominus in Sacris Textibus jurari præscriptum fuisset, quoniam dato etiam illud esse juramentum, attamen quia Maiores natu, idest Judices illius Civitatis, aut jurabant ut singuli, & quantum ad se, & nulla cadebat suspicio, quod ipsi fuerint Rei illius homicidii, ideoque non erat in eis adeò facile periculū periurii, quale est, imò qualis est moralis evidentia in Praxi nostra; Aut verò dicti Judices, ut patenter apparet, jurabant nomine totius Civitatis, tanquam repræsentantes omnem populum, & eò clariùs tunc minùs peieraturi erant; vel ex eo solùm quòd quando etiam ab aliquo illius Civitatis inventus mortuus occisus, vel visus fuerit, non perinde tota Civitas, & multo minus totus Populus Israel sanguinem illum effudisse dici poterat; Et tandem, ut pleniùs Authori satisfaciamus, admit-

timus

timus quoque quidquid ipſe intendit; quia admiſſo etiam adhuc longiùs diſtare à noſtris terminis, oculariter patet ex eo, quod hoc erat præceptum Domini per Divinum Legiſlatorem ad purgandam Civitatem illam, totumq; Populum Iſraelis, & ideo ſubiungit Textus: *Et auferretur ab eis reatus ſanguinis, tu autem* (loquendo ad Populum) *alienus eris ab Innocentis cruore, qui effuſus eſt, cum feceris quod præcipit Dominus*. Quapropter nullo modo applicari poteſt noſtræ Praxi, cum imperſcrutabilia Dei Iudicia non ſint comparanda humanis, iuxta illud Pſalmiſtæ: *Iudicia Domini verè iuſtificata in ſemet ipſa*. *Pſal. 18. verſ. 10.*

XIV. Quartus denique, & ultimus Textus Sacræ Paginæ faciliori reſponſione contentatur, cùm ex ſola accurata lectura totius Capituli ab Authore in parte tantùm relati reſponſio per ſe ipſam reſultat, quod brevitatis cauſa relinquo, ſed unuſquiſque certiorari ſe poterit. Ipſe namque Author dicit *eſſe præciſum exemplum Iuramenti delati, pro detegendo ſcelere graviſsima pœna plectendo*; Verùm clarè apparet ex dicto Textu Ioſue, Iuramentum non intuliſſe pro ſcelere detegendo, nec Ioſue Reũ iudicaſſe; ſed Deum, qui eſt æterna Veritas, qui mentiri non poteſt, & cui nihil occultum, quod non reveletur, delictum Achan *Sorte præſcripta* detexiſſe, ipſumq; Achan *Præſcripta forma* pœnę, atque ſupplicii tanquam Reum damnaſſe: Unde Ioſue ſe merè paſſivè

Ioſue cap. 7. per totum.

Art. 1. §. 6.

ſivè habuit, mandata ſcilicet Iuſtitiæ Divinæ tantummodo exequi curando, nec verba illa *Da gloriam Deo* grammaticaliter ſumpta important Iuramentum, ſed ut explicat Cornelius à Lapide ab Authore relatus *Da veritatis, ſive veracitatis honorem primæ & æternæ Veritati, ideſt Iudicio Divino, ſorte hac oſtenſo, confitendo ſcilicet reatum, verumque eſſe hoc Dei de te Iudicium, teque verè ſontem, & nocentem, & reum Sacrilegij, ut tam nobis, totique Iſraeli, quàm tibi, tuæque ſaluti æternæ, per pænitentiam, & confeſſionem conſulas, & proſis; confitere ergo veritatem, quæ Deum minimè latet, ac mihi Dei vices gerenti, teque juridicè interroganti, & conſtringenti indica quid feceris; Sic enim ſi veritatem, verumque tuum Sacrilegium, quod latet* (intellige hominibus, non Deo) *manifeſtabis, Deum glorificabis*. Eccine igitur ad quid Ioſue interrogavit Achan, nempe, ut æternæ Veritati daretur gloria, utque ipſe, & omnis Populus Iſrael poſſent ſibi per pœnitentiam conſulere, & prodeſſe, non autem ad detegendum delictum, illudque vindicandum, dum à Deo detectum, iudicatum, damnatumque jam fuerat, & Ioſue in Achan, ſive fatentem, ſive negantem, Divinam ſententiam mutare non poterat.

Cornelius à Lapide in dict. c. 7. Ioſue pag. 36. verſ.... Art. 1. §. 7.

XV. Quapropter cum nullus ex præfatis Sacris Textibus terminis noſtræ Praxis adaptari valeat, non dicat quæſo Auctor, quod ex illis *pateat imperatum*

Art. 1. §. 8.

ratum à Deo pluries fuiſſe Iuramentum exigi ab omnibus ſuſpectis de quolibet crimine, & quidem graviſsimo, quale eſt Furtum, Adulterium, Homicidium, & inobedientia precepto Dei, quamvis ex confeſsione maximè inſtaret Reo famæ, bonorum, & quandoque vitæ jactura, ad quam avertendam, timeri prudenter poterat Reum peieraturum. Siquidem ſub his titulis verè delicta in Sacra pagina enunciata reponenda non ſunt; In primo namque capite potius de Truffa, quàm de Furto agitur, & ſi de furto, cum ſolummodo inſtaret pœna dupli; In ſecundo non de Adulterio, ſed de Zelotypia, etſi mulier confitebatur etiam Adulterium, dotis amiſſione, ac ſeparatione thori tantùm puniebatur. In tertio non de homicidio, ſed de expianda Civitate, & Populo Iſrael pro cadavere invento hominis mortui ex cauſa occulta, qui etiamſi ab alio necatus fuiſſet, non exinde tamen intrabat pœna mortis, dum in aliquibus caſibus tolerabatur, pro quibus quatuor Civitates Refugii conſtitutæ fuerant à Divino Legislatore, ut etiam vindicta Conſanguineorum occiſi, occiſores innoxii viverent. Et in quarto quamvis agatur de tranſgreſſione Divini præcepti, Reus tamen non ab homine, ſed à Deo ipſo proceſſatus, judicatus, & condemnatus apparet. Conſideret ergo Author quęſo Cui, Quomodo, Ad quid, & Quibus in Cauſis Iuramentum in Sacra Pagina inferebatur.

Exod. 22. n. 7. 10

Num. 4.

Deuteron. 21.

Num. 35. 14.

Deuter. 4. 41. Ioſu. 10. 7. Deuter. 19. 2. Ioſue 20. 2

Ioſue cap. 7.

XVI.

XVI. Iam enim per nos tranſeundum ad ſecundam partem aſſumpti Authoris, in qua relatam conſuetudinem Iuramenti Reis deferendi in Canonicis, ac Civilibus etiam Sanctionibus fundari aſſerit; Et quoad Canones breviſſimè me expediam, quia ex lectura eorumdem reſponſio ipſa promanat. Primò namque pro fundamento dictæ ſuæ propoſitionis affert Author *Cap. ex Litteris de iur. iur.* ſed hoc nil commune habere cum terminis noſtræ Praxis Criminalis convincitur, idque clarius per ſe ipſum fulgeret ſi Gloſſam in eodem *Capit.* refferre non omiſiſſet, quam ego per extenſum exponam, ibi: *Iuramentum iſtud de dicenda veritate præſtatur ſolummodo in Spiritualibus Cauſis, ut ſup.* Cap Dudum 2. de elect. *Iuramentum enim de Calumnia in talibus non præſtatur* Cap. Litteras de Iuram. Calum. *requiritur etiam à Prælato Eccleſiæ de Conſuetudine, præcipuè cum de facto proprio agatur, alias non videtur quod Prælatus ſit interrogandus, ut ſupra* Capit. Dudum; *Et per iſtud Iuramentum reſpondetur tantum de eo quod ſcit: Vnde debet ſimpliciter reſpondere Scio, vel Neſcio; Sed per Iuramentum de Calumnia reſpondetur de eo quod credit, vel exiſtimat*, cum requiſitis illis qui continentur in Verſibus productis pariter à *Gloſſa in Cap. Inhærentes 1. de Iur. Calum.* Vnde ex præmiſſis notandum quantam obligationem inferebat hoc Iuramentum de veritate dicenda, quia ſicuti

Cap. ex Litteris ſupracitat. ubi Gloſa Verb. Veritate,

Art. 1. §. 11.

Illud iuretur, quod lis ſibi iuſta videtur
Et ſi quæretur, verum non inficietur
Nil promittetur; nec falſa Probatio detur.

ſicuti Teſte *Plutarcho* apud Romanos Sacerdotibus, ſola Aſſertione judicialiter credebatur, ita per prædictum Iusiurandum reſpondere ſolummodo *Scio*, vel *Neſcio* obligabatur; Deindeque videat Auctor, quibus in Cauſis, & quando id Iuramentum exigi licebat, quia ex eodem *Cap* non dabatur niſi in re quaſi notoria, & in ſubſidium quando aliunde probare non poterat, ſicut ibidem ad liquidandam ſortem mutui de Bonis Eccleſiaſticis, ex quo inde Vſuræ probatæ iam apparebant, Sortis vero quantitas per Teſtes habere non poterat.

XVII. Minuſq; convenit ex prædictis omnibus circumſtantiis alter Textus in *Cap. cum Dilecti* 18. *de accuſat.* Sed ſi quid per dictum Textum firmetur conſideremus, patet hunc etiam longiùs diſtare à terminis noſtræ Praxis; imò ex ipſomet reſultat abuſum Iuramenti à nobis praticati, atque abrogandum convincitur.

XVIII. Firmat etenim dictus Canon, quod ſi quis juravit de dicenda veritate, non admittatur ampliùs ad excuſationes proponendas contra propriam confeſſionem, ſed deffinietur cauſa per condemnationem eiuſdem Rei confeſſi in pœnam delicto condignam; Sicut è contra habetur in toto *Titulo de Purgatione Canonica*, quod ſi quis medio Iuramento ſe Innocentem de obiecto Crimine aſſerebat; tunc pariter definiebatur Cauſa, & liber prætenſus Reus dimittebatur. At in noſtra Praxi

nec definitur Causa, nec condemnatur, vel absolvitur Reus, etiamsi medio Iuramento sub prædicta forma Innocentem, vel Sontem millies se probet; A Si enim fatetur delictũ, datur ei semper *Terminus ad dicendum contra propriam Confessionem*, quamvis medio tali Iuramento de veritate dicenda emanatam, ac in eo termino, si Reus se falsum dixisse probaverit, modis supra relatis absolvitur, absque ulla periurii animadversione; Si verò Confessionem impugnare non valet, huiusmodi Confessioni non perinde tamen totaliter creditur, sed Fiscus ex proprio officio in omnibus eius partibus, tum *ex Ante*, tum *ex Post*, B eam verificare tenetur, ita ut si in aliqua relevante parte non verificabit, licèt in multis verificata appareat, non totaliter illi creditur ad effectum, ut possit tota pœna delicti infligi; quod videtur quidem prima facie æqualitatem inducere inter Reum, & Fiscum, imò, ut ita dicam, mitiorem ostendere nostram Praxim Decreto illius *Capituli*, dum in eo præcipitur, quod Reus, post Confessionem cum Juramento de veritate dicenda, non admittatur amplius ad Excusationes proponendas, sed illicò condemnetur: Vtinam nihilominus potiùs servaretur rigor dicti Canonis, quàm Æqualitas, quæ in nostra Praxi servari videtur, & in rei veritate quamplura inconvenientia involvit, quo-

A *Reo confesso statuitur terminus ad dicendum contra propriam Confessionem etiã non petenti Clar. Pract. Crim. qu. 65. vers. 1. in fin. & qu. 49. versic. sed nunquid n. 4 & vers. est igitur n. 13. Angel. de malefic. verb. qui iudex in princip. Bursat. cons. 216. n. 229. Cartar. de exeq. sententiæ cap. Banniti c. 1. a n. 115 Farinac. qu. 39. n. 32. Baiard. ad Clar. in d. q. 49. n. 49. Ambrosin. processſ. inform. lib. 4. c. 15. n. 36*

B *Soccin. in cap. qualiter & quãdo 2. n. 975. de accus. Vermigliol. cons. 18. n. 18. & cons. 19. n. 9. Farinacc. q. 2. sub n. 30. circa med. & q. 81. n. 30. Sperell. decis. 108. n. 1. Angel de Confess. lib. 3. q. 12. n. 18. ubi ratio quia non potest esse testis cont. seipsũ Adeout debeat etiam verificari ex parte post, ut plures de Praxi tex. Farinac. loc. cit.* & idem dum erat Locumtenens in Civitate Vetula relaxavit quemdã furem qui confessus fuit furtum, & in divers. loc. indicavit nec ibi repertum fuit ut testatur q. 2. *sub n. 13. circa med.*

quorum aliqua liceat mihi conſiderare ad noſtri propoſiti determinationem.

XIX. Primò enim conſiderare non incongruum ſanè eſt inutilitatem Iuramenti, dum neque pro, neque contra nihil valet; Reſpectu Rei, cui non vetat certum modum ſeſe defendendi probando falſam ſuam Confeſſionem, nec reſpectu Fiſci, cui non tollitur probandi ſuam intentionem alibi, quàm ex Rei confeſſione iurata, dum tenetur, ut dixi, ſigillatim in omnibus partibus illam, quamquam ſub hoc iuramento emanatam, verificare.

XX. Secundò notandum venit non improprium inde oriri ſcandalum ex eo, quòd in Criminalibus Sacramento Veritatis minimè credatur; dum tam pro parte Fiſci, quàm pro parte Rei probationes ſemper admittuntur, & quamvis medio Juramento quis ſe fatetur Sontem, tale tamen crimen non perinde creditur, ſed verificanda eſt per Fiſcum tota eius confeſſio.

XXI. Tertio denique quod crimen Periurii parvipendatur, ſi Cōvictus, vel Confeſſus de periurio non punitur, ut Leges exigunt, & quod magis mirandum per ſolitam aſſignationem termini *ad dicendum contra propriam confeſsionem Reo*, videtur ſi non ſtimulari, ſaltem permitti, ut ipſe Reus impunè curare poſſit ſe ſe oſtendere periurum, & ita probando graviùs delictum, minoris delicti poenam effugere, ipſumque Periurium pro Remedio,

 non

non pro Delicto sibi computatur; Quapropter posset, ut dixi, contra nostram Praxim iuridicè sic argui.

XXII. Aut Sacramentum veritatis, scilicet Juramentum de Veritate fatenda obligat, aut non obligat: Si obligat, utrumque Fiscum, & Reum obligare debebit; primum nempe ad credendum, secundum ad fatendam veritatem. Quare igitur non dimittitur qui medio Iuramento se Innocentem probat iuxta dispositionem totius tituli *de Purgat. Canonica*, vel quare non condemnatur qui medio iuramento se se nocentem fatetur, absque eo quod ulla alia verificatione opus sit Fisco, & absque eo quod ulla Excusatio admittatur pro Reo, ut in dict. *Cap. cum Dilecti* præscribitur?

XXIII. Aut Iuramentum non obligat, & quare exigitur? Quare nomen Domini in vanum invocari non tantùm permittitur, sed cogitur, etiam cum evidenti periculo, quod violetur falso testimonio? Quare nomen Domini periurans non punitur, sed iuxta sententiam Pragmaticorum Criminalium Deo ultori crimen periurii vindicandum relinquitur? Nonne alia crimina non habent quoque Deum ultorem? Interest Reipublicæ detegere Crimina etiam leviora, ut puniantur, & maiora iam detecta nempe Periuria non puniuntur? Sed si magis interest Reipublicæ Usus Iuramenti, quàm eius totalis Abrogatio, servetur igitur forma præscripta

ſcripta à ſingulis Canonibus per Auctorem citatis, & præcipuè poſt Juramentum de veritate dicenda ampliùs probationes, neq; pro Fiſco, neq; pro Reo admittantur, ſed definiatur ſtatim Cauſa; vel puniendo, vel abſolvendo, prout prætenſus Reus medio tali Iuramento in Confeſſionem, ſeu in Negativam obiecti Criminis perſiſtat. Videat denique Auctor quænam maior utilitas eſſet pro Fiſco, & eligat; Vtroque etenim modo ſaltem Praxis noſtra vindicata evaderet ab obiurgationibus ipſorum etiam Criminaliſtarum eam improbantium, inter quos liceat exclamare cum *Marſilio* quod *nunquam mihi placuit, nam videtur continere iniquitatem*.

Marſil. in l. quæſt. habendæ ff. de quæſt. ſub n. 73.

XXIV. Sed ab alios Canones per Authorem citatos redeundum, quos tamen particulariter non referam, cum omnes ex Titulo *de Purgat. Canonic.* deprompti appareant, cui toto Titulo cum jam implicitè ſatisfactum ex ſuprapoſitis per nos fuerit, unum tantùm pro peculiari reſponſione hìc adnectendum ſupereſt, quod *per plures Canones*,* uſus Iuramenti nullibi permittitur immò expreſsè, & abſolutè prohibetur, quoties periculum Periurii adeſſe poſſit; ideo eundem *Marſilium* ſemper laudandum cenſeo, qui ad evitanda periuria cum examinare Reos ei contigit, & prompti ad periurandum ſibi eſſe videbantur, Cautelam invenit proponendi, & non exigendi Juramentum; Qua optima

** Cap. 1. & 2. de iureiur. in 6. Cap. Clericos de cohabit. Cleric. & mulier. ubi Gonzal. dat concord.*

Marſil. ubi ſup. Seraph. de iurament. privil. 1. n. 32. & ſeq.

ma quidem Cautela Ego quoq; usus fui, dum Commissarius Generalis pro Sanitate in Provinciis Sabinæ, & Montaneæ præpositus, examinibus Reorum interesse aliquando non effugiebam.

XXV. Absolutis Canonibus breviùs à Civilibus Legibus me expediam, cum ab Authore nullam ex illis citatam inveniam, ideoque absque contradictione asserere prosequor, in nullo Textu Civili inveniri posse fundatam talem Consuetudinem ad terminos nostræ Praxis deferendi Reis Iuramentum; Eoque fortiùs cum sint multæ Leges * specialiter prohibentes Iuramentum deferre quoties adest periurii periculum: Et hinc cum nullo Iure nec Divino, nec Humano præfatus Vsus permissus reperiatur, iure quidem meritò Abusum, & Corruptelam eum diximus; Ideò ut evidentissimè appareat, ad idem confirmandum, quantum angustia temporis in scribendo mihi permittat, originem huius Corruptelæ ipsius Vsus Iuramenti in Judiciis ostendere conabor.

l. 2. Cod. de indict. vid. toll. l quæ sub conditiones 8. de condit. inst. l. non dubitamus 20. ff. de condit. & demonst. cum aliis per Torr. de pact. fut. success. lib. 2. c. 22. n. 143. Michalor. de position. cap. 13. n. 5.

Nota quod in septem diebus totam hanc Scripturam confeci.

ARTICULUS III.

Historia Usus Iuramenti in Iudiciis affertur, ac eius Corruptela, quando, & quomodo introducta ostenditur.

IN Sacro Textu (sicuti demonstravimus,) dabatur Iuramentum ad dirimendas Lites, dabatur præcedentibus Inditiis, dabatur quoties non intrabat adeo magnum periculum Periurii, dabatur in subsidium Innocentiæ, dabatur ad totaliter definiendas Causas, & pro exuberanti Purgatione denique Iuramentum exigebatur; ita ut unico illo casu, nempe Zelotypiæ, in quo ulterior purgatio per potum Aquæ Amaræ exigi consuevit, cum ipsius Iuramenti Usus in Abusum declinasset sublatus fuerit.

II. Idem evenisse apud Græcos colligitur cum usus Iuramenti in Iuditiis primò extiterit, ut habetur ex *Cicerone*: At deinde à *Divino Platone* in suis Legibus totaliter quoque ablatus fuit eo quia facile periuraturos crediderit.

Cic. pro Rosc. Plat. dialog. 12. de Legib. ex Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. cent. 2. cas. 192. n. 8

III. Apud Romanos (ut supra retullimus) teste *Plutarco* Iuramentum a Liberis, & Civibus exigebatur, Sacerdotibus solum verbum sat erat, Servis verò tale privilegium iuris iurandi non permittebatur,

Plutar. per Salmer. to. 5. tract. 4 pag. 244. §. in primis. In comment. ad Evāg. & Act. Apost. ut cit. ipse Auctor in sua scrip. art. 1. n. 10 id. Plutar. q. Roman. tom. 2. pag. 275.

tebatur, ſed tormentis Veritas ab eis exquirebatur, ita definiendo Cauſas, vel per ſimplex *dictum*, vel per *Iusiurandum*, vel per *Tormenta* iuxta qualitatē perſonarum; & quidem Cauſas omnes non ſolùm Civiles, ſed etiam Criminales, teſte *Vulpiano*, tantaque reverentia religio Iuramenti obſervabatur, ut *Paulus* dictum reliquerit, *Iuramentum maiorem habet auctoritatem, quàm ipſa res judicata*, & ſumma etiam veneratione, cum contra Iuramentum probationes numquam admitterentur; nam licèt ex *Caio* habeamus, quod ex Conſtitutionibus Principum ex integro Cauſam agere permittebatur; hoc tamen adeo maximis conditionibus indultum apparet, ut potiùs Iuramenti religio, quàm abuſus dici mereretur: Non concedebatur enim actionem Iuramento abſolutam refricare, niſi tribus concurrentibus requiſitis; Nempe quod *à Iudice eſſet definitivè abſolutus, qui Iuramentum praſtiterat, quod in negotio reſoluto per Iuramentum nulla tranſactio praceſſiſſet, & quod novum inſtrumentum inventum fuerit; quo ſolo Agens uti poterat*; itaut potiùs nova, quàm eadem Cauſa dici poſſe videretur.

l. ait Prætor. ff. de iureiurando.

L. iusiurand. ff. eod.

L. admonendi 31 ff. eod. l. furti §. qui ius ff. de his qui not. infam. l. ſi duo §. item ff. de iureiur.

IV. Æquiſſimis autem hiſce Moribus in Italia, totoque Romano Orbe vigentibus, Longobardorum barbaries Imperio declinante hominum mores invaſit, Sexto præſertim Sæculo, vix compilatis à Iuſtiniano Legibus; quo tempore quamvis ex

Codice

A Codice Longobardorum reperiatur permissum fuisse vivere ad libitum vel Romanorum, vel Longobardorum Iure; Romanas tamen Leges siluisse dici potest usque ad Duodecimum circiter Sæculum; quo ex mandato Lotarii Secundi Saxonis, instante Comitissa B Mathilde super Pandectis Amalphi in Apulia jam tunc priùs C repertis Legales Accademiæ Bononiæ incohatæ fuere.

V. Quam verò labem ex hac Longobardorũ barbarie antiqua Methodus Judicialis contraxerit, ab eorundem Legum Codice facillimè recognosci valet. Verum enimverò primis eorum Legibus summa veneratione Iuramentum quoad eius Finem, non autem quoad eius Vsum religiosissimè observatum fuit, adeo ut qui causam iudicatam in D *Mallo*, idest in Iudicium coram Comitibus repetere tantumodo præssumpsisset quindecim solidos solvere; vel à Scabinis qui Causam ipsam priùs iudicaverat, quindecim ictus accipere tenebatur.

VI. Duobus enim modis definiebatur per eos Causæ; aut nempe *per Iuramenta*, aut *per Corporis Experimenta*. E Iuramentis definiebantur Causæ levioris summæ, leviorumque indiciorum, iuxta qualitatem eorundem, ac personarum; aliquando nempe per simplex Iuramentum inculpati, dum minor duodecim solidorum F pœna intrabat, ... lævissi-

A *Tit. ut Inter. Pop. Rom. qua L. velit vivere, L. Regis Holothorii & Tit. Qualiter Diversæ leg. hom. res suas defend. deb. L. 1. & 2, Cod. Longob.*

B *ex addit. opusculis ad Comentaria Matthæi Vvesembec. in Instit. Imp. editionis Patavinæ cap. 4. de hist. seu progressu Iuris Civil. Rom. ex Iacobo Gothofredo I.C. Card. de Luc. sub tit. de servit. disc. 1.*

C Anno *D. 1136.*

D *L. un. Tit. de his qui Caus. iudic. repetere præsumpsi. C. Longob. in* Mallo *idest Maius Placitum quod à Comitibus tenebatur, vide Glos. Frid. Lindesburgi Verbo Mallum.*

E *Toto titulo qualiter quis se defendere debeat de Guadiis, & in quibus caus. pugn. prohibet. vel fieri deb. in Cod. Longobard. Ferret. in addit. ad Bart. in controv. Iur. Civil. & Longob. rubr. 2. fol. 4.*

F *Tit. supr. L. 5. & l. 19. Reg. Aistulphi* Septuaginta solidi libram auri constituebant. *l. quoties. C. de suscep. & arc. Ferret. ubi sup. dict. rub. 2. fol. .. Cod. Theodosianm tit. 25.*

læviſſimæque aderant probationes; Aliquando verò per *Sacramentales*, hoc eſt per Advocatos Coniuratores,ſeu Teſtes ad iurandum adductos,* quando ſcilicet Delicta erant ſemiplenè probata, regulando iſtorum Sacramentalium numerum à quantitate pœnæ,hoc pacto; A *Si duodecim Solidorum pœna intrabat, Sex Sacramentales adhibebantur, ſi ultra duodecim pœna erat, duodecim Sacramentales requiri ſolebant, quorum medietas una ab Accuſatore,altera à prætenſo Reo ſemper eligebatur*, & ideo licèt, ut dixi, immutatus non fuerit Finis Iuramenti in eo,quod Cauſæ per ipſum definiebantur;nihilominus cœpit violari eius Vſus, cũ Sacramentales contra Sacramentales, & Iuramenta contra Iuramenta darentur, ea tamen Cautela adhibita, B ut omnibus, qui iuraturi erant, duodecim Noctes ad reflectendum permitterentur, quæ etiam, ubi opus erat, uſque ad triginta prorogabantur.

VII. In gravioribus autem delictis, urgentibus maximis indicijs, experimẽta corporis adhibebantur *Monomachia* C ſcilicet, ſeu execrandum Duellum,quod inter Accuſatorem, & Reum fiebat,ſeu D *Acqua frigida*, vel *calida,Cruce, Ferro, aut Vomere candente*,& ſimilibus Reus experiebatur;obſervata differentia inter Liberos,& Servos,quod iſtis E cum nec iurare, nec duellare permitteretur tantum

Pur-

A *L. 5. & Toto tit. qualiter ſupra citat.*

B *Tit. ſupra c. L. ſi quis 6. & L. 16. Reg. Luitpran.*

C *Dict. tit. C. Longobard. Ferret. in Variet. Iur. Civ. & Longob. rubr. de duell. fol. 12. idem de duell. Paris de Puteo. cæterique omnes de duello tractantes.*

D *Tot. tit. de Purg. Vulgar. Frid. Lindenburg. in Gloſ. C. L. Antiq. V. Iudicium Aquæ & V. Crucis Iuditiũ.*

E *L. ſi quis, & tot. tit. de Parric. in d. C. Longob. Ferret. ubi proximè rub. de Parric. & iud. ferri canden. & aquæ ferv. & frig. ſublat. fol. 8. tit. extra de purg. Vulgar. 2. q. 5. per tot.*

Purgatio per alia corporis experimenta præcipuè Ferri, aut Vomeris candentis indulgeretur. *

VIII. Hæc autem corporis experimenta ex eo, quod ad commodum expediendi statim Causas, etiam gravissimas, & ferè probatas fomentum sumēdo à Sacrificio, & Purgatione Zelotypiæ in sacro Textu pręscriptis tendere viderentur, A adeo recepta fuere, & tractu temporis ita convaluere, ut etiam Purgatio per Sanctissimam Eucharistiam B quandoq; admissa fuerit: Ac non sine labore, maximaque constantia Sanctissimi Pontifices vix ab ijs Ecclesiasticos defendere tum oppugnando, tum derogando potuerint. C

IX. Tali pacto intactus finis Iuramenti permansit etiam inter Barbaros, licet ejus usus aliquam mutationem, uti supra, contrahere cœperit, donec tandem sub tempore Luitprandi Regis majus incrementum ejusmodi mutatio reportavit ex eo, quod cum ad evitanda perjuria speciali lege præfatus Luitprandus D sanciverit, quod Convinctus de perjurio pęnam quandam pecuniariam nomine Widrigil solvere cogeretur, alteram nempe medietatem applicando Regis Fisco, alteram Parti, seu Accusatori; & si quis Widrigil solvere nequibat, quod pro Servo daretur. E Hęc lex, quę inimica perjurij videbatur ex avaritia tum Accusantium, seu Partium, tum Castaldorum, seu Sculdais, sive Scabinorum, qui Regis Officiales, & Iudices subordinati

* *L. decet Imperialem de homic. lib. 1. si quis de paricid. C. Longobar. cap. 1. §. si rusticos de pac. tenen. cum aliis sup. relat. per Ferret. ub. supra fol. 12. a tergo. n. 5.*

A Vt habetur in *Causa 2. quest. 5 post cap. Consulisti de infant. ubi in Palea registratum legitur per extensum precitat. Numeror. c. 5*

B *Conc. Vuormacien. Can. 15. relat. in cap Legge contigit. 2. q. 5. Natal ab Alexander. in sua Theolog. dogmatic. lib. 2. p. 2. de Eucharist. cap. 5. prop 4. regul. 7.*

C *Tot. tit. de purgat. Vulgar. & 2. q. 5. per tot.*

D Anno 717. *Sigon. de Reg. Ital.*

E *L. prima de test. & L. 1. de Perjuriis Cod. Longob.*

Feret. de verb. signif. Iur. Longobard.

dinati Comitibus erant, perjuriorum fomentum passim devenit.

Tit. titul. qualiter quis se defender. deb. Cod. Longobard.

X. Tunc enim aucta fuit corruptela admittendi probationes pro, & contra Iuramentum, ita ut licèt prima Lis per Juramenta definiretur, per eadem Iuramenta ulterior materia litibus multiplicabatur, & non magis pro eruenda veritate, quàm pro indagandis perjurijs Iusjurandum adhiberi, probationes contra probationes, Iuramenta contra Iuramenta tum a prędictis Iudicibus, tum a Partibus, seu Accusatoribus pro Widrigil exigendo, pro Widrigil evitando excitari, atque admitti passim incœpit.

XI. Quamobrem unusquisque multis Testibus etiam mediante pecunia se munire attente curabat, unde expulsis Longobardis per Carolum Magnum octavo tandem sæculo, idem statim mandavit, ibi, *ut Testes ad testimonium præmio non conducantur*. Et superiùs, *non liceat Litigantibus per præmia falsos Testes adhibere, sicut hactenus fieri solet*, multasque alias pro evitandis perjuriis leges condidit, solemnitatesque in deferendis Juramentis auxit, atque rigosiorem pœnam in peierantem inflixit, ut nempe aut dextera obtruncaretur, aut pretio eam redimeret; quæ pæna solis Falsarijs Legum à Rothario per antea constituta fuerat. Verùm cum ab ista lege sicuti à prædicta pæna Widrigil potiùs multiplicata pariter essent Juramenta contra Iuramenta,

L. 5. & 6. de Testib. in Cod. Longobard.

L. 2. titulo supracit.

L. 1. & 2. de his qui cart. falsa. contr. leg. scrip. C. Longobard.

& exinde perjuria, Ludovicus Caroli filius sancivit, quod ubi Iuramentum de contrario daretur, ambo in simul pugnare cum scutis & fustibus tenerentur, & succumbenti dextera omnino amputaretur; Vbi autem hinc inde plures essent Iuraturi, quod unus ex vtraque parte eligeretur ad præfatum duellum, & succumbenti pariter dextera amputaretur, alii autem ex parte succumbentis quod pretio eam redimere possent.

L. 10. de Testib. Cod. Longobard.

L. 11. Tit. supra cit.

XII. Sic hactenus ex Barbarorum legibus in Iudicijs Criminalibus processum fuit tantùm ad instantiam Partis reccurrentis, tùm illius, qui jus habebat in Causa, tanquam Principalis veluti ob homicidium suorum, furtum, rapinam, vel similia passa; tum illorum, qui sponte sua, vel pro participatione Widrigil accusabant. Pipinus ergo ejusdem Ludovici frater modum procedendi *ex officio Iudicis* instituit, constituendo per Civitates, & Loca Ministros, quos homines *Credentes* vocat, quique cum iurare de fideliter officio gerendo tenerentur, ii videntur hodie, qui multis in Lombardiæ locis *Iurati*, ac alibi *Sindici*, sive alio sub nomine appellantur; Debebant namque, sicut hodie isti quæcumque delicta denuntiare, & ulteriùs tùm inculpatos, tum recurrentes, seu accusantes, nec non utriusque Partis Testes coram Iudicibus ducere; idemque Pipinus iuramentum in manu Iudicis præstari instituit, quod antea supra * Sancta Evangelia,

Pipin. ille, qui Caroli M. fil. vide l. 25. de Episc. & Cler. Cod. Longobard.

L. 15. titul. de Off. Iudic. C. Longobard.

Tit. Qualiter quisque se, defendebit. supra cit. L. 5. & 6.

L. 2. & 6. de Test. C Lõgob. L. 21. tit. Qualiter & c. super. pracit. ubi panit. etiam forma iuramenti.

gelia, uti Rex Rotharius imposuerat, vel supra Arma Sacrata, aut Reliquias Sanctorum semper in Ecclesiis, & nisi à Ieiuniis iuxta mandata Caroli Magni dari consuevit.

XIII. Hoc igitur tempore dum Abusus Iuramenti ex Iure Barbarico per iudicia grassabatur, nostra Tribunalia primam Methodum procedendi in Criminalibus incæpere; Idque clariùs convincitur experientia ipsa, qua videmus: quod Venetiis, quarum Civitas duodecim ab hinc sæculis orta, unica ex tota Italia à Barbarorum iugo illesa remãsit, numquam talis abusus deferendi Reis Iuramentum adhuc practicatus invenitur, imò puniuntur Ministri, & annullantur Processus si incautè non tantùm Reo, verum etiam cum eo interesse habentibus Iuramentum delatum fuerit.

Prat. Prior nei casi crim. §. dello spergiuro.

XIV. Sed cum reperiatur in Jure Canonico quodam Iuramentum de veritate dicenda, & Auctor pro sua sententia potiùs in ejus nomine, quam in essentia fundatus, insistat; Nihilominus, & id quoque à Consuetudine, seu Corruptela a barbarorum Legibus proveniente primum ortum duxisse colligimus.

A *L. 1. §. Cod. de iur. propter Calum. Oi. notim. Inst. Lib. 4. tit. 16. de iuram. calum. n. 6.*

B *L. cum & Iud. C. de iur. propter Calum. Autent. ut Litig. n. 10.*

XV. Et sanè cum Imperator Iustinianus (qui (ut se iactat A) invenit Iuramentum Calumniæ) quamquam genericè iuxisset: ut omnes Principales Personæ post litem contestatam B tale Iuramentum præstarent, nunquam tamen Clerici ad id

coacti

coacti fuerunt, attento prævio edicto Imperatoris Marciani, A ubi Clerici in Iudiciis iurare eximuntur: *Quia* B *Ecclesiasticis Regulis, & Canone a Beatissimis Episcopis antiquitùs instituto Clerici Jurare prohibentur*.

XVI. Quamobrem exinde sub Imperatore Divo Henrico, cum oriretur cõtroversia: *c* an generalitate præfatæ legis Iustiniani Clerici quoque comprehensi fuissent. Cum Marciani Edictum de Constantinopolitanis Clericis promulgatum, & ad cæteros Clericos nõ pertinere dubitaretur; Idcircò dictus Henricus hoc ad omnium Ecclesiarum Clericos indistinctè spectare declarando, precisè mandavit: D *Quod non Episcopus, non Præsbiter, non cuiuscumque ordinis Clericus, non Abbas, non Monachus, vel Monialis in quacumque Causa Criminali, vel Civili Iusiurandum Calumniæ subire cogeretur*.

XVII. Hoc itaque Privilegium Personale Clericorum primò equidem ex Consuetudine auctum fuit, cum extenderetur etiam ad omnes Materias, & Causas, in quibus de Ecclesiis, Decimis, & Rebus Spiritualibus agebatur; itaut Eugenius Tertius, stante insuper dicta Consuetudine, in iis Causis Iuramentum Calumniæ nec recipi, nec præstari E decrevit; Sed hoc quoque suas adversas vicissitudines ex moribus, seu Corruptella sæculi reportavit, dum Federico, & Henrico eius Filio natione Suevis, atque Othone quarto Saxone F imperantibus,

no-

A
C. de Epis. & cleric. l. cum Clerici. vers. quod Si lis. Glo. opt. in leg. unic. C. de profes. qui in ver. Constan. Marcianus *legend. quãquam cap. Inherentes de juram. calum.* Marcus dicatur, *ut recte ibi admonet Contius & habet. C. de Epis. sup. cit. idemq; Marcianus est qui regnavit cum Valentiniano Tertio*

B
2. quæst. 3. in novo, & 2. qu. 5. Si quis presb. 22. qu. 5. cap. ult.

C
Ex cap. Inherentes de Iuramen. calum. ubi glos. Verb. canonibus cap. Inerentes 1. de Juram. calum. & ibi glos. in casu.

D
Cap. sup. cit. ubi Glos. in cas. vers. Unum statuis.

E
Cap. literas de Juram. Calum.

F
Federicus, vulgo Barbarossa, Henricus eius Filius, & Otho IV. ab ann. 1152 usque 1221.

notum est: non solum quæ perturbationes passe sint ab Ecclesia; Verum etiam quàm communia in iudiciis fuisse Iuramenta, A seu corporis Experimenta * à prædictis Barbarorum Legibus derivata; Propterea & præfactum Privilegium Clericorum, iis præsertim temporibus, violatum remansit, cum loco Iuramenti Calumniæ illud de veritate dicenda inveniretur, ut docet *Lagus*, ibi: B *Cùm Imperatores honorificè sentiendum de Religiosorum ordine iudicassent, eius reverentia hoc tribuerunt, ut Clerici non possent cogi ad præstandum Iuram. Calumniæ, quasi iniquum esset de eorum innocentia tale quid suspicari: Vnde postea quoque inolevit, ut loco eius Iuramenti Clerici iurent de veritate dicenda.* * Et equidē tunc Innocentius Tertius, statim cum Pontificatus Apicem ascenderit, prædictos Abusus viriliter oppugnavit. Primò enim, ut ipse ait, Purgationes Vulgares, & præcipuè execranda Duella expressè prohibuit. C Multaque præterea circa Iuramenta sancivit, ut videre licet eisdem *Titulis* D ab eo pro maiori parte confectis, inter quæ, cum forsam ex constitutione temporum opportunè omninò abrogandum illud de veritate dicenda non iudicasset, ad trutinam tamen simplicis Purgationis Canonicæ idem reduxit, dum supletivum, & definitivum fore decrevit, & ne eidem contrariæ Probationes seu Excusationes ampliùs admitterentur sancivit, ut in *Cap. Cum dilecti* E per Auctorem sup. cit.

Ita

A *Paris à Put. Attendul. Ferret. de Duell. & omnes antiqui de hoc trac. Lagus ut in f.*

* Apud Saxones tunc temporis inter ceteras Purgationes Vulgares una fuit, ut in Questionibus Honoris utrique Litigantes in Lacu se eiciebant, & qui demersus remanebat in profundo, pro Innocente reputabatur, qui vero super aquis adhuc vivus redibat, tamquam & à tali Elemēto reiecto, culpa ascribebatur, & puniebatur *Ioan Iustonius de Nat. Constant. Membr. 7. pūct. 2*

B *Corradus Lagus in tradit. methodica utriusq; iuris par. 5. c. 18. nu. 6*

* *Annot. Laghi.* Sub Federico, & Henrico atq; Othone IV.

C *cap. 1. de purgat. Vulgari.*

D *Vid. Tit. de Iureiur. de Iuram. Calum. de Purg. Vulg. de Purg. Can. & de Acus.*

E *Dict. cap. 18. de Accusation.*

XVIII. Ita pariter Honorius Tertius eius immediatus Suceſſor *cap. ex litteris* ab Auct quoque allatum, in eo particulari caſu Vſuræ Archiepiſcopi Colocenſis, quæ per famam notoria jam erat, & ubi omnia requiſita ad exigendam Purgationem Canonicam aderant, cum à ſuis Delegatis monitus fuiſſet non aliter quam per Iuramentum de veritate dicenda eam Cauſam definiri poſſe; neceſſitate itaque ductus, ut ipſe declarat: *ne defectu talis Iuramenti, Iuſtitia, (occultata veritate) ſuccumbat*, id præſtare mandavit. Ex adversò tamen pro Immunitate præfacti Privilegii Clericorum Federico ſecundo, Eccleſiaſticæ Auctoritati adeo infeſto, intrepidè reſiſtit; Quia cum iterum inſurrexiſſet eadem prætenſio, ut ſub prædicta Juſtiniani Lege Clerici quoque comprehenderentur, & cum idem Iuſtinianus aliundè decreverit, *Canones Patrum * vim etiam Imperialium legum habere*. Honorius equidem tali facultate utendo, non tantùm Auctoritate Pontificia, ſed & Imperiali *inretractabiliter* definivit: *ut cujuſcumque ordinis Clericus in quacumque Cauſa Civili, ſeu Criminali Jusjurandum non compellatur qualibet ratione ſubire, ſed alios ad hoc liceat eis delegare, quatenus Eccleſiæ ſuæ expediri noverint, obtenta tamen priùs ab eorum Superioribus licentia.*

Ex litteris de Jur. jur.

Federicus ſecundus Suevus Federici, Vulgo, Barbaroſſa Nepos.

Cap. Inerentes de Jur. Calum.

* *In Auth. de Eccl. tit. in princ. Coll. 9. & in Auth. ut cleri. apud prop. Epiſ. §. illud coll. 6. Per Gloſ. in cap. Ineren. ſup. cit. verb. Vim.*

XIX. Hoc actenus circa & præfactum Iuramentum de Veritate dicenda. Cæterum quo fundamento Auctor inſiſtat ex iis duobus Canonibus

tantùm ab ipſo allegatis Noſtram Praxim Iusjurandum, quo nunc utimur, deſumere potuiſſe, ſibi durum eſt demonſtrare; Sed quidquid etiam fuerit, vel ſit; ſemper tamen ex Conſuetudine, ſeu Corruptela à Barbarorum Legibus proveniente primam eius originem traxiſſe dicendum. Quinimo & illam Corruptelam nunc adeo remanere corruptam, ut Subſtantia, Forma, Cauſa, & Fine totaliter mutatis, nil præterquam nomen huiuſmodi Iuramenti retineatur.

XX. Quomodo vero, & quando hoc eveniſſe, duriſſimum quoque mihi ſigillatim refferre; Quatenus rationabiliter non arbitretur tractu temporis introductum, atque mutatum fuiſſe, ſicut experientia in Noſtra Praxi quotidie nos docet. In uno namque Tribunali datur caſus, quo Iudex extraneę Ditionis, ſeu differentis Compleſſionis, vel nimio Zelo, aut alio motivo correptus novum Vſum, ſeu Corruptelam introducit, quæ poſtea fit Exemplum, eiuſdemque Tribunalis Stylus evadit; Et inde cùm eodem Iudice in alia Tribunalia tranſit, vel ab aliis Iudicibus, ſeu Tribunalibus ex arbitro, ac aliquando & repugnãte Iure aſſumitur, & ſic de Tribunali in Tribunal, imo de Caſu ad Caſum extenditur; Quin etiam illimet Iudices, qui talem novam Corruptelam introduxere, aut qui deinde practicarunt, vel qui practicare viderunt, & approbarunt, ſemper eam defendere conantur,

Quæ-

Quæstiones scilicet super ipsa tractando, Volumina scribendo , Rationes ex quibuscumque Legibus extorquendo, eas sæpè ex Vocibus potiùs, quam ex Substantia interpretando, extendendo, atq; ad propriam sententiam coactè trahendo, Doctores diversarum Regionum, diversarumque Legum, atque Temperamentorum, vel in genere, vel etiam diversis in terminis loquentium colligendo, ac denique omnibus iuxta proprium sensum compositis multitudine potius Allegationum, quàm Rationum propriam firmando intentionem; Sic itaq; Corruptela fit Stylus, inde Consuetudo, seu Lex non scripta, postea Authoritate Scribentium Lex quasi scripta, & postremò cum in Bannimentis, & Constitutionibus registrata legatur, Legis etiam Scriptæ vim acquirit, nec ampliùs postmodum à Fisco relaxatur, cum istius sit mos nova semper acquirere, acquisita nunquam dimittere.

XXI. Quapropter cum Vsum Iuramenti à Barbarorum Legibus, imò potiùs ab earumdem Legũ Corruptela ita violatum acceperit, nostra Praxis adhuc semper retinuit, Finem verò eius, à Barbaris etiam inviolatum, mutavit; sed cum postea Experientia demonstrasset (sicuti & nos infra ostendimus,) huiusmodi Juramentum inutile, Praxis ipsa idem parvipendendo, tantummodo pro Formalitate, & pro Superbundanti Cautela conservavit; Vnde in gradu Simplicis Consuetudinis talis Vsus

adhuc remansit, quia nec Doctores, nec Iudices ipsum positivè defendere curarunt; Sicuti non omisissent, quatenus illum necessarium, & utilem experti essent; Ideoque potiùs tot alia Remedia, tot alias Diligentias, totque corporis, & mentis Experimenta contra Reum de novo invenerunt, ac inventa auxerunt, ut tota nostra Praxis semper nova ad inventanda, sustinenda, ac dilatanda adeo applicata videatur.

XXII Hinc est, quod praesertim praedicto saeculo, in hac Materia Iuramentorum in Iuditiis adeo corupto, cum Veneti Statutum suum reformare curavissent, A & Deputati ad Officium istud nonnullas ob hoc postulationes Pōtifici Innocentio Tertio B detulissent, quarum quinta fuit: *An indigerent absolutione, vel ipso iure sint absoluti qui invicti, ac compulsi pro vita, & rebus suis servandis iurarunt*. Et iisdem respondisset Innocentius, quod praecisè legitur *in Cap. Verùm 15. de iureiurando*, ibi:* *Nil aliud arbitramur, quam quod Antecessores nostri Rom. Pontifices rabitrati fuisse noscuntur, qui tales à Iuramenti nexibus absolverunt; Caeterum ut agant consultiùs, & auferant materiam peierandi, non eis ita expressè dicatur, ut Iuramenta non servent, scilicet si ea non attenderint non ob hoc sunt tanquam pro Mortali Crimine puniendi*. Vnde cum ex huiusmodi responsu Veneti novissent quā inutile sit, & inane tale Iuramentum, praecipuè cum in dubium

A *Cron. Andreae Danduli M.S. lib. 10. c. 5. p. 39 Cronic. M.S. Caroldi.*

B *Ex vetustissima Cron. M.S.* Authore Scivos *in mea Bibliotheca Venetiis existen.*

* Innocentius Tertius iisdem Civibus Veneti. *Vide eod. cap. Verùm 15. de Iur. iur. in fine.*

dubium hactenus remaneat, si tales qui ita iurarunt à Gelasio, Gregorio, & Urbano fuissent de *jure*, vel tantum de *facto* absoluti, dum ipsa Glossa ponat in hoc duas lecturas, ibi: *Quidam exponunt de facto, quia ipso iure non tenebantur, si iusto metu iurarunt.* Ideoque alias temporales Cautelas, & Remedia in Criminalibus potiùs, quàm huiusmodi Vsum Reis defferendi Iuramenti, Veneti in suo Statuto servari mandarunt.

Cap. eodem ubi Glossa Verbo Absolverunt.

ARTICULUS. IV.

Consuetudinem, seu Corruptelam impugnati Iuramenti non esse necessariam, neque utilem in terminis relata Praxis convincitur.

IIs peractis, ad alias probandas Assumpti partes properamus, in quibus hanc Consuetudinem, sive Corruptelam non esse *neque Necessariam, neque Vtilem detegere promisimus*; Non Necessariam quidem; nam aut prætensus Reus tenetur fateri Veritatem, quando est interrogatus à Iudice etiam sine Iuramento, aut solummodo tenetur quando interrogatur cum Iuramento; si tenetur, etiam sine Iuramento iuxta sensum Authoris; sæpè sæpiùs in sua Responsione talem opinionem

affe-

afferentis, patet ex dicto ipsius, Iuramentum convinci esse superfluum; Ad quid enim Iuramentum inde addendum, quando prætensus Reus sine Juramento veritatem fateri tenetur? Ad quid Sanctissimum Nomen Domini inuocandum in vanum, cum illicitum sit sine necessitate jurare, iuxta sensum omnium Theologorum etiam præcepto divino roboratum?

II. Si verò prætensus Reus non tenetur fateri veritatem sine præcedenti Iuramento; poterit etiam dubitari, quod non teneatur interveniente quoque Juramento; quapropter sic arguo. Aut Reus omnino *Rudis* est, aut *non Rudis*; Si Rudis habet prò se Ignorantiam Invincibilem, ex qua excusari potest, cum sanè hæc Ignorantia adeò se extendat, ut aliqui credant nec etiam iurare, (sed tantùm tetigere Chartam, ut supra inuimus, quod pro Dicterio transit apud Rudes,) dum sic parvipendi Iuramentum in Tribunalibus nostris observant; Imò ii addunt. Quomodo credere possumus, quod tale sit verum Iuramentum, si à Iudice nunquam ei creditur? Quomodo credere possumus, quod vel Iudex habeat intentionem exigendi Iuramentum, & per Iuramentum nos obligare, si tot quotidie vidimus, qui post tale Iuramentum de Veritate fatenda, Veritatem negarunt, & tamen licèt per ipsorum Confessionem, aut alio modo, postremò ea detecta fuerit, nunquam uti Peierantes puniti A fuerunt?

A *Alex. ad Bartol. in l. 1 sub n. 1. ff. de bon. cor. Boss. in prax. sub tit. de periur. Imol. inter consil. Crim. divers. Zilett. cõs. 41. in fin. Scap. de iur. non scrips. lib. 15. c. 65. n. 8 & 9. Clar. in prax. d. §. fin. qu. 45. n. 10. Granus theorem. lib. 1. theorem. 3. nu. 1. & seq. Bero. q. 134 n. 3. Chartar. ubi sup. d. lib. 3. c. 5. n. 16. Bertazzol. cons. 124 n. 1. & seq. vol. 1. ubi Adden. lit. A. in fin. apud Guazzin. ad defen. 20 c. 3. n. 1. Michalor. de posit. cap. 41. n. 7.*

III. Imò solo lumine naturali arguendo prosequi possunt. Quis nos potest legitimè cogere ad nomen Domini invocandum quando nolumus illud invocare, quia patenter prævidemus nos fere irrefragabiliter esse pejeraturos A ob amorem nostræ vitæ, ob amorem filiorum, ob amorem totius nostræ familiæ? Quis nos potest legitimè cogere ad perdendam B inevitabiliter aut animam, aut vitam? Nos non tenemur promittere nec etiam cum juramento, quod nobis impossibile est observare, C & si coacti sumus ad promittendum, nullo jure ad observandum D nos obligatos esse credimus. Impossibile autem est fateri veritatem sine inevitabili interitu nostræ famę, atque vitę, & idem hoc esset, quàm nosmetipsos occidere. Possumusne promittere, & jurare occidere nosmetipsos, & si Judex ad hoc nos coegisset obligati forsan essemus ad executionem? E Nos debemus semper curare nostram conservationem, conservationemque nostrorum. F Si nos igitur confitendo morte ignominiosissima moriemur, nostra ignominia, nostra morte diffamarentur nostrę Familię, Vxores, Filii, Parentes nostra infamia perirent. G Non tenemur ergo prodere propriam vitam cum illorum jactura. Natura præcipit quod effugiamus periculum, pręcipit quod conservemus propriam vitam, quod alamus Filios, quod alamus Parentes; Deus ipse jubet

A
Cap. qui exigit 22. q. 5. cap. si Clericos de cohabit. cleric. & mulier S. Aug. ubi sup. Marsil. in dict. l. quæstionis habenda de quæst. nu. 73. vers. & ideo dixit.

B
Sanchez in præcep. Decal. lib. 6. c. 3. n. 7. Sayr. clau. reg. c. 12. n. 6. vers. illud tamen.

C
Suarez de relig. tom. 2. lib. 3. c. 8. Fagund. c. 6. nu. 24. Salmaticen. tract. 17. cap. 2. punct. 5. n. 45.

D
Cap. breui, & cap. Quemadmod. de iureiur. cap. Beatus Paulus 22. q. 2. cap. ex parte de cleric. non residen. l. final. ff. qui satis dat ubi Gloss. verb. videtur l. Imperatores ff. ad municipal. l. si conuenit. ff. pro soc. l. quod seruus ff. de condit.

E
D. Th. 2. 2. q. 69. a n. 4. ubi Caiet.

F
Vasq. 1. 2. quæst. 98. art. 5. disp. 174. cap. 5. Nauar. c. 12. n. 18. Gutieres de Iur. 1. p. c. 57. n. 24.

G
Cap. uenientes, cap. cum uis de iureiuran.

A Matth. 22.

jubet A *Dilige Proximum tuum sicut te ipsum*; qui proximiores nostris Parentibus, nostris Filiis, nostris Uxoribus, & pari modo illos, ac nos perdere debebimus? Sumus Christi fideles, promptique sumus pro Fide subire martyria, quatenus opus sit, sed tantùm pro Fide; Martyres verè Fidei essemus, si ob reverentiam Iuramenti fatendo moriremur. At nimia tentatio esset nos exponere, & eo magis B quando evidenter timeri potest de nostra fragilitate; Ideo aut nolumus iurare, *c* aut non habemus iurandi intentionem, nec credere possumus, quod Iudices habeant intentionem nos obligandi, imò credimus nec habere facultatem, ac malè agere nos cogendo ad iurandum. Habent siquidem facultatem super corporibus nostris, non autem super anima; Nonne tot aliis inventionibus in nos torquendo, non minus dictis Mentem, quam tormentis Corpora excruciant. & nihilominus Animas quoque nostras torquere vellent? Contra Charitatem erga Deum, quem probabiliter peieraturi sumus, contra Charitatem erga Proximum, cum prima sit Charitas, quæ incipit à se ipso, & cum pari modo nos tueri, ac Nostros debeamus, ita ut inevitabili necessitate, aut perdenda sit anima, aut perdenda sit vita etiam cum Nostrorum jactura; Nos ita credimus, & ultra scire non curamus, cum nec scire teneamur, dum scire ultra non possumus.

B Si peierare times, nunquam iures. *Bernard. de modo benè Viven. serm. 32.*

C *Cap. ne quis ibi ut si quis fortè non velit. 22. q. 2.*

IV.

IV. Sic & fortioribus etiam mediis Homines Rudes arguunt, & se blandiendo, propriam tamen firmat intentionem, nec valent redargui de *Credulitate* totaliter *Erronea*, nec de *Ignorantia* totaliter *Crassa*, quia fundari videntur hanc eorum Opinionem in Divinis; Naturalibusque præceptis, adeo ut *Invincibilis* hæc eorum *Ignorantia Iuris & Facti*, nec non *Rationabilis* ista *Credulitas*, omninò illos excusando A præallatam Consuetudinem eis deferendi Iuramentum prorsus inanem, penitùsque superfluam reddunt.

V. Si autem qui constituitur Rudis non est, licèt non habeat pro se Invincibilem Ignorantiam Iuris, & Facti, habet tamen omnia prædicta argumenta; quæ à lumine naturali ipsi subministrari possunt, & quamplura alia, quæ prudens eius perspicacitas potest ei suppeditare, tum ex Sacris, tum ex Canonicis, B tum ex Civilibus C Sanctionibus cum nostra Praxi concordatis, tum ex Theologicis, Moralibusque rationibus eruta; quia licèt multi Doctores asserant, quod Reus legitimè interrogatus, & ab eo legitimè exacto Iuramento (quod datur tantummodo quando adest in eum semiplena probatio delicti) tunc ipse teneatur fateri delictum, etiam cum gravi detrimento suæ famę, atque vitæ; nihilominus et quamplurimi alii adsunt, qui contrarium constantissimè tenent, inter

H quos

A
D. Antonin in 3. p. tit. 25. cap. 23. Angel. verb. excomm. 7. cas. ult. Silvest ver. ignorantia §. 16. Toled. d. tract. lib. 1. cap. 9. n. 11. per tot.

B
Vide cap. Verũ in ea. 15. de iureiur. Civibus Venetis ab Innoc. III. Scriptũ & *in fine præced. art. per extens. relat.* Quod præcipuè notandum. *Dict. cap. ne quis 22. qu. 2. ibi:* ut si quis fortè non velit ad istam visibilem mortem hominem prodere, paratus esse debet verum occultare non falsum dicere, ut neque prodeat, neque mentiatur nec occidat animã suam pro corpore alterius.

C
Vlpian. ff. de bonis eorum qui ante senten. sibi consciver. vel accusat. corrump. l. 1. ibi: In capitalibus criminibus à Principibus decretum est non nocere ei qui advers. corruperit; sed in iis demum quæ pœnam mortis continent, nam ignoscendum consueverunt ei qui sanguinem suum qualiter qualiter redemptum voluerit, & *Gloß*, nam unicuique licèt redimere sanguinem suum.

quos iuvat ſpecialiſſimum afferre *Paſqualigum* ; A abſolutè contra dictam opinionem, fretum authoritate ſexdecim primę claſſis Doctorum, decertantem: *Cardinalem de Lugo* hanc ſecundam ſententiam eſſe *valde probabilem, & in Praxi omninò ſecuram* B, pariterq; multos alios primæ notæ Doctores afferentem, ac contra *Turrianum*, qui paucos hanc ſententiam affirmaſſe aſſerebat, ſic aientem: *ſed certè ex recentioribus tot iam eam probabilem dicunt, ut ij, demptis etiam antiquioribus, ſufficerent*: Et per hoc in terminis iſtorum potiùs, quàm aliorum Theologorum quiſque dirigere ſe poteſt, & præcipuè quando hęc ſententia ſibi videatur magis conformari Iuri Divino, atque Naturæ: Unde cum ex pręmiſſis pateat, in examine & Rudium, & non Rudium huiuſmodi Vſum Juramenti penitùs inanem evadere poſſe, ad eius inutilitatem oſtendendam etiam faciliori inductione properabo, quærendo.

VII.

A *Paſqualig. quæſt. mor. canonic. centur 3. q 227. n 1. Adducens Spatar in method. corrig. Regn. Rodriq. to. 2. qu. regular. 18 a 3. Villalob. to. 2 Summ. tract. 16. differ. 1. nu. 100. Ioſeph de S. Maria in tribun. Religioſor. tr. 4. c. 1. n. 5 Homob. de ſtatu hom. p. 2 c. 4 §. quod autē Peir. de Subdit. Relig. q. 1. de obedien § verſ. limitates; Salſed. in addit. ad Diaz. c. 126. verſ 9. Sot. 4. diſtin. 15. q. 4. nu. 3. Reg in. lib. 2. praxis fori pęnitens. n. 37. Filiver. tr. 4. n. 226. Malder 2. 2. tract. 6. c. 3. aſſer. 2. Ioan. Sāch. in Select. de Sacr. diſp. 43. nu. 29. Armil. verb. conf. n. 8. Angel. verò cōfeſ. delict. n. 1. Herera dec. 4. mor. n. 14. verſ. Digo lo terzero.*

B *Card de Lug. to. 2. de iuſt & iur. diſp. 4. ſec 1. n. 15. Navar. de reſtit. lib. 2. cap. 4. n. 137. & ſequen. ubi refert. Panormit. Angel. & alios Rodriquez ſum. tractat. de ordin. iudicial. cap. 49. num. 1. qui citat. pro ſe Salſed. in pract. Criminal. cap. 26. pag. 421 Vega in pract. lib. 15. cauſ. 422. Leſſius cap. 21 num. 16. Emanuel Sa verb. reus addend. quod Suarez de hoc conſultus anno 1596. hanc dixit probabilem & idem teſtatur Salas ex ſchedula propria manuſcripta, quæ apud Card. de Lugo extabat. Villalob. in Summ. tom. 2 tr. 16. diff. 1. num. 10. Fagundez. num. 31. num. 11. Alvarez in Sum. cap. 16. §. & Reo Reginald. in praxi tom. 2. lib. 24. cap. 3. ſeſt. 3. num. 3. Portell. in dub. regular. tit. corrop. frater. verb. Reus num. 24. Peirin. de ſubdit. Religioſor. tom. 1. quæſt. 1. cap. 16 §. 1. Dian. . . . tract. 1. Miſcell. reſol. 27. Ioan. Sanc. in ſelect diſput. 43. num. 29. & noviſſime Carden. diſſert. 39. num. 81. & inter iſt Theolog. propoſ. damnat. ab Innocentio XI. prop. 25.*

VII. Quæ utilitas affert Iuramentum? Prodest Reo? Non sanè; quia si millies, & millies iuraverit, nunquam ei creditur, nunquam dimittitur, nunquam vexationibus eximitur, nunquam à faciendis ulterioribus Defensionibus liberatur; nunquam per hoc eius Causa definitur. Juvat ergò Fisco? Nequaquam; nam si etiam Iuramento Reus confiteatur delictum, non inde Fisco tollitur labor probandi tam à parte *ante*, quàm à parte *post* idem delictũ. A A parte *ante* scilicet, quia sine præcedentibus Inditiis si Iuramentum delatum sit, & Reus fateatur, certum est, quod talis Confessio est illegitimè extorta, ut ipse Auctor me optimè docet, nec saltem in morali sustineri valet, & proinde Fiscus non obstante dicta iurata confessione tenetur à parte *ante* probare delictum; A parte autem *post* idem Auctor versatissimus non minùs in theorica, quàm in praxi me monet, quod omninò Fiscus tenetur perfectè verificare ipsam confessionem, & quidem in omnibus eius circumstantiis, & particularitatibus B; Adeo ut si in aliqua relevanti particularitate adamussim verificata non existat per Fiscum, Reus nunquam condemnari poterit in pęnam ordinariam, sed tantum in pœnam extraordinariam, mitiorem scilicet iuxta relevantiam particularitatis per Fiscum penitus non verificatæ.

A *Soccin. in cap. qualiter, & quãdo. 2. nu. 975. de accus. Vermigl. cons. 18. n. 18. & cons. 19. n. 9. Farinacc. q. 2. sub n. 3. circa med. & q. 81. n. 30. Sperell. decis. 108. n. 1. Angel. de confess. lib. 3. qu. 12. n. 18. ubi ratio quia non potest esse testis contra se ipsum.*

B *Vt per supra relata Art. 2. §. 18 in fine.*

VIII. Igitur quænam utilitas per Iuramentum Fisco affertur, forsan quia ex confessione iurata Reus damnatur in pœnam extraordinariam? Parva utilitas; Et tamen nec etiam hoc habetur ex tali confessione, sed potius ex probationibus Fisci, nempe indiciis præcedentibus ipsæ confessioni, ac probationibus subsequentibus ipsam verificantibus confessionem, adeout si Fiscus nullis præcedentibus indiciis confessionem extorsisset, & postea eam in nullo particulari verificasset, proculdubio nec etiam in pœnam extraordinariam Reus damnari posset.

IX. Obiectum instruere valeret Auctor dicendo, quod si Fisco non tollitur labor probandi, tamen idem labor per huiusmodi confessionem ei minuitur ex lumine, quod sibi juvat ad indagandum delictum, & faciliùs posse verificari confessionem, quàm interrogatoriis acquirere indicia; Attamen hoc argumentum non concludit præcisè circa usum Iuramenti, quia eadem utilitas potest haberi à confessione etiam absque Iuramento emanata.

X. At terror Iuramenti, (subiungere posset) & metus periurii faciliùs inducunt Reum ad fatendum; Imò & quando post huiusmodi diligentiam pluries practicatam Reus non fatetur, remanent Fisco alia remedia; potest enim tunc Reum etiam

 tortu-

torturare. Difficillimà, atque durissima sanè argumentatio. Homo igitur criminosus, & perditus, credendum erit, quod ex terrore Iuramenti, ex metu periurii fateatur? Qui totidem animam suam vilissimo pretio, levioribusque passionibus postposuit, commisit, pessumdedit; Tum ob terrorem Iuramenti, ob metum periurii propriam vitam inevitabiliter perdere, credendum; quod voluerit potius, quàm tot suis criminibus etiam periurii peccatum adiungere? A Si fatetur, mori inevitabiliter prævidet, si negat, spatium pœnitentiæ vivendo sperat habere; Quæ reflexio, quamvis detestabilis, & iniqua, attamen utinam non daretur præcipuè in homine criminoso, qui si fateatur, certè miraculum Fidei dici potest; Ideoque Iuramento tentare Deum, tentare animas Proximi potiùs videtur, quàm Iustitiæ tramites sequi, quando adsunt tot aliæ diligentiæ, tot aliæ cautelæ, tot alia remedia pro eruenda veritate, ut diximus.

A *Seraphin. de iuram. privil. 1. n. 29. & 31. ubi quod iuramentū non sit defferendum personæ moribus corruptæ, quia hodie nemo est tam bonæ conscientiæ qui non iuret falsum potius quam mori.*

XI. Nonne remanet statim tortura imminens? Iam secundum Doctorum sententiam Fisco etiam favorabiliorem, B non potest exigi Iuramentum, nisi præcedente semiplena probatione delicti; Igitur iuxta prædictam Praxim, Reus potest hoc casu torqueri iuxta qualitatem inditiorum, vel potest etiam ex arbitrio iuxta eandem qualitatem in pœnam extraordinariam damnari.

B *Tolet. dict. tract. lib. 4. c. 21. n. 9. vers. secundum, & omnes Theol. Moral.*

Quare

Quare ergo ſtatim non torturatur, aut ex arbitrio in pœnam extraordinariam non damnatur iuxta qualitatem inditiorum, atque delicti?

XII. Sed Author replicando me monet, quod non poteſt ad tormentum torturæ deveniri, niſi priùs factis à Reo defenſionibus, & niſi iis non obſtantibus ſemiplena probatio adhuc remaneat intacta, nec intrat arbitrium Iudicis, ex ſtylo introductum, torturandi, vel condemnandi in pœnam extraordinariam, niſi attenta qualitate delicti, attenta malitia Rei, attentoque eius corporis robore, ex quo Judex ſuſpicari poſſit, quod ipſe in tormento negativam ſuſtinere valeat. Duriſſima replicatio, quæ (proh dolor) ſic retorqueri poteſt. Tot igitur cautelæ, & circunſtantiæ Torturæ Corporis præmittuntur, & Animæ Tortura nullis præviis, nullis attentis, nulliſque præviſis, nullis conſideratis, nullis diligentiis, vel circumſtantiis ex abrupto ſtatim infertur! Iudex de ſtylo arbitratur ſi ex verſutia Rei prævidet quod ille negare valuerit, & non arbitratur, imò tot vicibus torturandam Rei animam committit, quamvis moraliter ipſum eſſe peieraturum cognoſcat! Non experimur corpus, quia robuſtius, tentamus animam, quia debilior; Tentamus Deum, quia? Quia ſanctiſſimus eſt! Horret auditus. Liceat equidem hîc refferre per extenſum ſenſum Authoris *Operis Imperfecti* Sancto

Coment. S. Ioan. Chryſoſt. in cap. 5 Matth. Quid igitur ſi aliquis exigat Iuramẽtum, & neceſſitatem iurationis imponat? ſit tibi timor Dei omni neceſſitate violentior. *Idem Hom. 9. in Act. Apoſt. apud Sixtum Senensẽ Bibliot. Sanct. lib. 6. annot. 25.*

* Impii, & digni ut ab Eccleſia arceantur, qui in forenſibus actionibus, & contractibus, & fideiuſſionibus aut iurant, aut ab aliis Iuramentũ exigunt.

cto Jo: Chysost. attributi *Homil. 12. in cap 5. Matth.* quia non obstante controversia de illius legitimitate respectu Chrysostomi, esse tamen *opus disertum, & doctum, ac dignum quod assiduè legatur*, refert Sixtus Seneusis A ; ideoq; iuxta castigationem B in hac Iuramenti materia ab eodem Sixto prę scriptam pręcipuè in concreto præsentis quæstionis adducere possum. Ait igitur; *Ecce amice admoneo te, ne aliquando hominem iurare compellas, Sive existimes eum benè iuraturum recede ab eo, Sive existimes eum malè iuraturum magis recede ab eo: quia etsi ille benè juraverit tu quantùm ad conscientiam tuam periurij illius factus es causa: quia hoc proposito eum iurare compellis, non ut iuret, sed ut periuret. Si autem bene eum iuraturus putares, nec iurare compelleres. O insipiens qui alterum iurare compellis, nescis quid agis. Ille etsi periuraverit, vel cum lucro periurat, tu autem sine lucro periurij illius particeps inveneris. Qui mentiri non dubitat, nec periurare timet, qui enim mentitur veritatem in corde suo transgreditur, qui autem periurat in verbis suis transit Deum. Quid ergo interest inter Deum transire, & Veritatem transgredi, cum & ipsa Veritas sit Deus? Hæc sola differentia est, quia veritatem mentientes in corde transimus, periurantes autem in verbis. Nam verbo hominibus satisfacimus, conscientia autem Deo. Ipse Deus qui per iurare*

A *Vide lib. 4. Biblioth. Sanctæ ubi disquisitionem huius controv. agitat.*

B *Et lib. 6. annot. 25. ubi castigationes quas sequimur ponit,*

rare vetuit ipse & postea non iurare mandavit: Qui ergo in iurando non timet Dei praeceptum negligere, nec in periurando timebit. Quid autem vis? Timet Deum, aut non timet Deum; Si timet, etiam sine Iuramento non mentitur, Si autem non timet neque cum Iuramento potest dicere veritatem. Audite vos Clerici, qui iurantibus Evangelia Sacra porrigitis: quomodo potestis ab illo Iuramento esse securi, qui semen periurij datis? Nunquid qui ignem portat unde confletur incendium, alienus est ab illo incendio? aut qui gladium porrigit unde homicidium committatur, nonne est socius homicidij illius? Sic & qui occasionem periurij praestat collega fit periurij eius. Si erat bene iurare iustum, iustè dicebatis quia dedimus illis Evangelium ut iurent, non ut periurent. Nunc autem cum sciatis quia & benè iurare peccatum est, (intellige sine necessitate) *quomodo potestis esse liberi qui occasionem datis unde peccetur in Deum? cesset ignis, & incendium non fit, subtrahe gladium, & homicidium non committitur. Sic tolle Iuramentum* (scilicet in terminis nostrae Praxis Criminalibus) *& periurium non fit.*

Castig. iuxta sensus Sixti Senen. lib. 6. sup. relat.

XIII. At quid utilitatis Fisco hinc per Iuramentum sperare contingit? Hominem criminosum, & perditum per corporalia tormenta, quae patitur iuvat credere faciliùs semper fassurum, potiùs quàm per spiritualia, quae aut semper sprevit,

aut

aut nunquam timuit, tumque per ſpatium pœnitentię ſe evaſurum confidere poteſt. Si igitur ex malitia aptus eſt ad ſuſtinenda corporalia, magis ad ſpiritualia ſpernenda aptus erit; Et ſi eum invincibilis ignorantia, vel probabilis opinio excuſare valet, inanis erit animæ tortura, inanis erit finis Iuramenti pro Fiſco, remanente tantummodo periculo in erroneis conſcientiis, quæ tentatione forſan ductæ, dubitando prius jurent, deinde mentiendo negent; Unde peccare poterunt, & forſan ſine ſpe emendationis, pręcipuè in homine perdito, quem ſummopere timendum eſt, ſine miraculo Divinę miſericordię, nunquam verè pęnitere poſſe; ita ut deſideret potiùs ſe mortuum fuiſſe in Patibulo cum ignominia, ac exitio totius ſuę familię quàm periuriis tot temporalia mala evaſiſſe, imò utinam faciliùs credi non poſſet, quod multiplicaturus potiùs ſit peccata ex multiplicatis complacentiis ob exitum eius periurii.

XIII. Dum igitur utilitas non adeſt nec pro Reo, nec pro Fiſco, adeſset ſaltem pro bono Reipublicę. Sed nec iſtud ſperandum; Tali namque Corruptela Iuramenti Reis deferendi deteguntur forſan delicta, atque puniuntur? Veriſſimum quidem eſt. Deteguntur, imò excitantur plurima, ac graviſſima, ut dixi, delicta; nempe periuria, quę tamen nunquam puniuntur, quod ſanè ſummum

A D.Thom.in sum. p.3.q.80.art.6. ad.3. scandalum, non utilitas est. Deum ultorem habent, Fiscus addit, Deum ultorem habent etiam alia delicta, quamvis remaneant occulta, & ego pariter tantundem repeto, fretus authoritate D. Thomę sic loquentis A. *Spontanea confessione, vel Testium approbatione publicata delicta commissa sunt Regimini nostro judicare; occulta verò, & incognita Illi sunt relinquenda, qui solus novit, corda fidelium hominum.*

B Quartus in ordine approbator afferens Carpzovium in Crimin. p.3.q.103. Bruneman. de Inquisition.cap.8.ser.1. n.77.& alios.

C Clar. §.fin.q.45. nu.9.vers.& sic. Villagut.in prat. interreg. reor. rub.3.c.3.n.12. & 13.

D Cassan.in cõsuet. Burgu.tit.de iust. seu iurisd. rubr. 1.§.7.nu.8.fol. 360. iuxta impress. Colonien.

E Ant. Gomez ad leg.Taur.lib.67 n.1.

F Matth. Sans.de Regim.Regn.Valent.c.8.§.4.n.4.

G Didac.a Cantera q.crim.q.3.fol.71 in fin.

H Cancer.var.res. p.2.c.8.de iuram. n.18.

I Prat.Crim. del Priori ne i casi criminali §. delio spergiuro.

K Sola ad constit. Saband.tit.de Iuram.fol.396.

XIV. Sed quæro, in Germania, Saxonia, Bavaria, Austria, aliisque Ditionibus Ultramontanis, prout unus ex ipsismet Approbatoribus Responsionis eiusdem Auctoris advertit B; In Gallia, teste Claro C; In Burgundia teste Cassan D; In Hispania teste Ant.Gomez E, presertim in Regno Valentię, teste Sans F, Arragoniæ, & Navarræ, teste Didac. G Catalonię, teste Cancer H; In Italia, in toto Statu nostræ Venetiarum Reipublicæ I, ut supra innuimus; In toto Statu Ducis Sabaudiæ, & Pedemontis, teste Sola K; In Statu Ducis Mantuæ, teste Cyriaco L; Novissimè in toto Statu Magni Ducis Heturiæ, teste Sabellio M, ac aliis in locis, de quibus, ob angustiam temporis me certiorem reddere non valeo; Quare talis Corruptela Reis Iuramentum deferendi, ex Barbarorum moribus emanata, non fuit unquam introducta; Vel tractu temporis tan-

quam

L Cyriac.contr.322.n.35. M Sabell.in Summ.diverf.tract.§.Iuramentum in fine. Fanton, in discurs.dei sperged.

quam reperta inutilis, atque mala fuit abrogata? Nonne tot Ditionum, ac Regnorum Religiosissimi Principes toto studio Iustitiæ incumbunt, seduloque animo delicta inquirunt; eaque puniunt, toto spiritu crimina curant evitare? Si usum Iuramenti bonum novissent, utique proinde aut introduxissent, aut introductum non abrogassent; Si ex eius abrogatione, aut delicta impunita remanerent, aut multiplicata apparerent, proculdubio talem abrogationem retractassent, & in pristinum talem usum restituissent. Sunt etiam isti Providi, Iusti, ac Pii, maioremque ferè partem Orbis Christiani constituunt. Quis nobis vaticinatur, quod ex tali abrogatione delicta multiplicanda sint; dum in aliis Ditionibus hoc non evenit? Quis poterit dubitare hoc eventurum in hoc religiosissimo Statu? Malitia autem hominis aucta est in occultandis delictis: ait sæpissimè Author. Sed si aucta est malitia, ergo maius periculum periurii. Verum ego pari gradu semper, & ubique viguisse, ac vigere arbitror; Natura enim ipsa docet effugere pęnam. Primus delinquens in Mundo Deo ipsi interroganti respondit. *Numquid sum Custos fratris mei?* A Divinus Legislator Moyses Ægyptium ab ipso occisum abscondit in sabulo B; Sed si malitia hominis in occultandis delictis aucta est, liceat quoque dicere, quod in aliquibus Iudicibus, nimis

A *Genesis c. 4. n. 10.*

B *Exod. cap. 2. nu. 12. 13.*

aucta est etiam sedulitas in eis perquirendis.

XV. At transeant omnia licita, & utilia remedia; Iuramentum verò ad quid juvat? Experientia me docuit in tribus millibus, & ultra, Constitutis, quæ retuli, & referre audivi in Sacra Consulta; ulteriùs, à Professoribus tam in Romana Curia, quàm extra, cum quibus certiorare me potui: neminem fassum vi juramenti inveniri; Et licèt Auctor ad hoc contra Fantonum gratis asserat; quod id facilè negari posse putaret; quia sicuti aliqui spontè fassi sunt, ita dari potest; quod fassi sint vi Iuramenti; faciliùs ei respondeo, quod Praxis nostra non judicat nisi de externis, ex quibus fatentes an aliis ex causis, an vi Iuramenti fateantur, distingui à Professoribus clarissimè potest. Satis autem pro nunc dixisse credo, ideoque ad aliqua obiecta, quæ remanent resolvenda, descendam.

Art. 1. §. 15.

ARTICULUS. V.

Reliqua Obiecta ſolvuntur.

AUthor ſummam vim facit in eo, quod in primitiva Eccleſia uſus deferendi Iuramentum aderat, & quamvis talis uſus, ut demonſtravimus differat in Fine, Forma, & Obiecto, à terminis noſtræ Praxis; quia tamen hoc ad probandum, Salmeronem A ipſe affert, mihi intereſt per extenſum referre quidquid allatis per Authorem, Salmeron ipſe ſubnectit, ibi: *Abominandum autem videtur vitium Iuramenti etiam veri, & liciti citra neceſsitatem, ideo illo non niſi, ut medicina venenata tantùm in neceſsitate utendũ, nomenque Dei Sacroſanctum tot laudibus in Scripturis celebratum, & in Cœlo Sanctos coronans, non alio ſanè modo à nobis uſurpandum quàm eo, quo Sacramentum Euchariſtiæ ore ſuſcipimus. Et ut ad jurandum ſit neceſsitas, opus eſt ut res ſit dubia, non dubitatione, quæ ſpectet ad ſcientiam, vel Ius, ſed quæ non poſsit alia via ſciri, ut qualitas rei ad vocationem Dei in teſtem, & periculum peierandi compenſet: Debet & adeſſe reverentia, ideo jure fit coram Altari, vel Cruce, & Iudice, & à jejuno, & ætatem habente, & dato ſpatio ad cogitandum,*

A *Salmeron in Cõmentar. ad Evãgel. tom. 5. tract. 4. non peierabis. pag. 244. §. in primis.*

dum, ut ceremoniæ istæ moverent ad reverentiam, & timorem peierandi; ob id non dabatur Iuramentum gravidis, ut habetur vigesima secunda quæst. 5. *Nunc verò Scriba aliquis (proh dolor!), vel eius famulus ab inconsideratis Iuramentum exigit, plerumque inepta forma; unde sit, ut periuria à vulgo non magnipendantur; Cum tamen Iuramentum, cui deest veritas, vel justitia, semper mortiferum existat.*

II. Addit insuper ipse Author authoritatem Divi Augustini, & Divi Thomæ prætendendo, quod primus dicat; *maius certè peccatum esse jurare per falsos Deos, quàm per verum Deum peierare* A. Sed in meo Codice, multis etiã meliorum Editionum concordanti hoc non invenio: verba enim Augustini in loco per eum citato in omnibus prædictis Codicibus sunt ista: B *Verumtamen sine ulla dubitatione minus malum est per Deum falsum iurare veraciter, quàm per Deum verum fallaciter; Quantò enim per quod iuratur magis est Sanctum, tantò magis est pœnale periurium.* Ex Divo Thoma pariter deducere prætendit Auctor, C *quod licitum sit exigere Iuramentum ab Infidelibus, quamvis cum periculo gravioris offensæ Dei, qualis est falsus cultus falso Deo exhibitus per iurantem, quæ potuit à deferente Iuramentum prævideri, quantò magis licitum erit exigere Iuramentum à Reo, qui timeri potest peie-*

A *Art. 1. §. 20.*

B *D. August. ad Publicol. epist. 154. edit. Parisien. anno 1586. item edit. Parisien. ann. 1632. fol. 268. item edit. Trobenian. tom. 2. ep. 154. col. 702. itẽ edit. Basilien. ann. 1528. ead. ep. pag. 452. item edit. Lugdunen. à Theologis Lovaniens. expurgat. & illustrat. anno 1644. ead. ep. item edit. Parisien. Monach. S. Benedict. anno 1679. tom. 2. ep. 47. pag. 110. & idem refert. Div. D. Thom. ut proximè.*

C *Art. 1. §. 21.*

peieraturus; Sed ego pariter hoc in meo Codice non reperio, dum in loco Divi Thomæ ab eo citato sic lego; A *Dicendum quod licet malo uti propter bonum, sicut & Deus utitur, non tamen licet aliquem ad malum inducere; Vnde licet eius, qui per falsos Deos iurare paratus est, Iuramentum recipere, non tamen licet eum inducere ad hoc quod per falsos Deos iuret. Alias tamen ratio videtur in eo, qui per verum Deum falsum iuret, quia in tali Iuramento deest bonum Fidei, qua utitur aliquis in Iuramento illius, qui verum per falsos Deos iuret; Vnde Augustinus dicit ad Publicolam; Vnde in Iuramento eius, qui falsum per verum Deum iurat, non videtur esse aliquod bonum, quo uti liceat.* Ex quibus igitur patet, corruere per se ipsa omnia argumenta Authoris; cum ab ipsis Authoritatibus ab eo adductis destruantur.

A. *D.Thom. 2. 2. q. 98. ad 4. Tolet. cit. tract. lib. 4. cap. 21. n. 10.*

III. Et eò clariùs per se ipsum destruitur alterum argumentum deductum à simili, ita per Authorem instructum. B *Sicuti sumere Eucharistiam bonum est, & tamen qui indignè sumit Iudicium sibi manducat, & bibit, sic sit dicendum, quod Iuramentum ex iusta causa præstitum licitum sit, & honestum, licèt cadat in perniciem illius, qui eo abutitur peierando*; Hoc namque argumentum cum sit tantummodo ita in Abstracto compositum, nihil concludit in Concreto nostræ quæstionis; imò

B. *Art. 1. §. 19.*

retor-

retorquetur ad hominem; Nam ſicuti ſumere Euchariſtiam optimum eſt, & tamen non licet (ex omnium Theologorum ſententia) aliquos cogere ad eam ſumendam, ubi evidenti periculo indignè eam ſumendi laborare prævideatur; Vnde vetita fuit per Sacros Canones A Purgatio per ipſam Euchariſtiam introducta, in quam D. Thomas B invehit his verbis: *Gravius videtur ſi hoc Sacramento, quod eſt inſtitutum ad remedium ſalutis, aliquis incurreret Iudicium Mortis; unde nullo modo Corpus Chriſti debet dari alicui ſuſpecto de crimine, quaſi ad examinationem*. Ita pariter dicendum omnino venit, nullatenus permittendum, quod Iuramentum ad veritatem detegendam, ac Deum glorificandum inventum præberi poſſit illi, qui moraliter eo peierando abuſurus prævideatur, prout de facto hoc ſpecialiſſimè prohibent non minùs leges Civiles, quàm ipſi Sacri Canones per nos ſupra relati.

A *Cap. concluſiſti diſtin. 2. de conſecrat. cap. ex tuarum de purgat. canonic. Natal. Alex. dic. Theol. dogmat. lib. 2. p. 2 de Euchar. cap. 5. propoſ. 4. regul. 7 fol. 359.*

B *D. Tho. in ſumm. p. 3. q. 80. ad 3. erga fin. P. Natal ubi ſup. fol. 358.*

IV. Denique nec ex eo, quod in Tribunali Sanctæ Inquiſitionis Iuramentum Reis deferatur, deduci valet argumentum ad canonizandum uſum deferendi etiam in cæteris Tribunalibus, prout Auctor omni vi probare conatur; Percurrendo ſiquidem *Carenam*, *Bordonum*, *Peniam*, cæteroſque de eo tractantes vel facillimè dignoſcitur differentia Praxis illius Tribunalis, ab ea noſtrorum in

Cri-

Criminalibus; cum in eo plurima practicentur, quæ in cæteris respectivè non dantur.

V. In Tribunali namque Sanctæ Inquisitionis non adeò velociter curritur, sed quæ in nostra Praxi satis essent, imò superabundarent ad capturandum, ac etiam medio Iuramento ad constituendum prætensum Reum, imò & torquendum, in illius Praxi vix sufficerent *ad observandum*, vel *ad attentè observandum*, & ad plus *ad extra carceres audiendum*, iuxta terminos illius Tribunalis, per quod non devenitur ad capturam, nisi saltem adsint indicia ad torturandũ, & adsit semiplena probatio, ut de illius Tribunalis Praxi testatur *Carena*, qui addit; quod si persona esset optimæ famæ, & nobilitatis; maiora requirerentur indicia. A

VI. Quid autem in ponderando qualitatem, ac fidem Testium, relevantiam, ac substantiam dictorum ex officio eiusdem Tribunalis religiosissimè practicetur; ultra supra relatos novissimè docet *Pasqualonus*. Non enim omnibus accusationibus, nec omnibus depositionibus integra fides præstatur, sed qualitas Accusatoris, qui in illo Tribunali loco Testis accipitur B unà cum illa cœterorum Testium priùs examinatus, imò præventivè exquiruntur in eis exceptiones, quæ dari possent ad adimendam in toto, vel in parte eorum fidem. Qua forma postea, qua charitate constituantur, &

A *Caren. de Off. S. Inquisit. p. 3. tit. 2 §. 6. n. 24. & seq. Gennen. Praxi Archiepis. Neapol. cap. 68. nu. 1. vers. cum carceratio 2. impression. Cauter. quæstion. criminal. cap. 2. de probat. per testes q. 1. de indiciis ad tortur. circa finem vers. verumtamen tene menti.*

B *Farinacc. q. 185. n. 132. Caren. d. Officio S. Inquisit. p. 3. tit. 1. §. 1, n. 10.*

examinentur prætensi Rei, & respectivè Testes, quibusque etiam præventivis monitis circa importantiam Iuramenti, & pœnam periurii ad jurandum perstringantur, ex præfatis Auctoribus A recognoscere quilibet per seipsum valet.

VII. Quinimò in eo Tribunali datur Purgatio Canonica B, & nunquam agitur de Pœna Mortis infligenda in Reum, nisi *Relapsum, & pertinaciter Nolentem se retractare*, adeout pœna illa potiùs pro pertinacia, quàm pro delicto inferri videatur *c*, unde quantocitiùs Reus confitetur, ac retractatur, mitiùs punitur, imò si spontè comparet ad confitendum suum delictum priùs quàm fuerit inditiatus, solis Spiritualibus Monitis, atque Consiliis liberè semper dimittitur. D

VIII. Ex quibus cum evidenter pateat hoc Sacrum Tribunal in Forma, ac Modo procedendi omninò ab aliis diversificari, & quod plus est, diversificari etiam in Materia, quia in ipso agitur potiùs de Delicto Spirituali, quàm de Temporali, ideò iure meritò ad eruendam veritatem, priùs in eo torturatur Anima, quàm Corpus: Potissimè etiam quia hoc Sacrum Tribunal in ministranda Iustitia omnibus aliis præstat; ac denique Iuramentum in eo deferri suadet eadem ratio peculiaris desumpta ex Theologicis dogmatibus, quæ in aliis omnibus Tribunalibus vetat.

A *Garz prax. S. Offic. fol. mihi 3. ibi quando el delico est de sollicitasion. Caren. ubi sup. p. 3. tit. 7. §. 9 n. 66. & sequen. Pasqualon. Sac. Arsenal pag. 377 adnot. 370.*

B *Idem Pasqualon pag. 248.*

C *Idem Pasqualon. innuit. pag. 350. adnot 93. 95.*

D *Caren. dic. tract. p. 2. tit. 18. § 1. ferre per tot. præscri. n. 6. & 7. & confert Pasqualon. pag. 310. adnot. 96. pag. 347. adnot. 80.*

IX. Certum namque est, quod Naturalia omnia adeò Supranaturalibus subordinari debent, ut illa in istorum obsequium, & conservationem omninò mancipata, & ordinata appareant, ita disponente Divino præcepto; quod à nemine Catholicorum negari potest, cum certissimum sit, unumquemque teneri etiam propriam tradere vitam pro confessione Catholicæ Fidei, iuxta circumstantias à Theologis assignatas; Ex quo patet, quod cùm in hoc Tribunali bonum Fidei, quod est Supranaturale promoveatur, omnibus mediis, omnibusque cautelis etiam Iuramenti posse, imò debere pro eo veritatem exquiri, Iustitiaque ipsa expleri.

X. Atque hinc cum pariter in hac materia subsistere non possint fundamenta sententiæ per me superiùs firmatæ, nec ratio nostræ propositionis intrare poterat, cum non adsit in Causis Fidei præceptum de non detegendo propriam turpitudinem occultam, minusque urgeat præceptum naturale sui conservandi, & quatenus urgeret, tenentur omnino cedere præcepto Divino supra relato, præcipienti, quod ob conservationem Fidei quilibet propriam vitam tradere debeat; & meritò quidem, cum hoc non sit bonum commune eiusdē ordinis naturalis, sed bonum commune diversi ordinis superioris, & supra naturalis; Ideoque ces-

ſantibus in hoc Tribunali omnibus motivis ſuprā relatis, quod non teneatur Reus confiteri cum periculo propriæ vitæ, ex quo agitur in eo de bono ſupranaturali, iuſtiſſimè exigitur per eum Iuramentum, quod in aliis Tribunalibus, in quibus agitur de bono ſimplici tantùm naturali, minimè eſt exigendum.

XI. Supereſt reſpondere poſtremo obiecto toties ab Auctore replicato, quod nempe ſi abrogaretur talis conſuetudo Iuramenti Reis deferendi, tolerantià tamdiu convalidata, irrogaretur Iniuria tot Principibus, ipſique Romanæ Curiæ, quibus hactenus abroganda viſa non eſt, indeque ſcandalum oriretur. Verum hæ illationes quantum ſint vanæ, & fallaces manifeſtiſſimè per ſe apparet; Quod ergo factum non fuit, fieri unquam non poteſt? Non quid factum, ſed quid fieri debuit attendendum eſſe Leges nos docent A, & licèt eædem leges addant non eſſe mutanda quę interpretationem certam ſemper habuerunt B, ſuperaddunt tamen etiam, ut explicant Gloſſatores, niſi evidens utilitas mutationem ſuadeat. C

XII. At talis Conſuetudo dici poteſt nec etiā habuiſſe certam interpretationem, dum ſimpliciter tantùm fuit tolerata; Imò nec Conſuetudo vocari meretur, cum ſit Corruptela inutilis, & mala, per errorem introducta, ut jam demonſtravimus, &

A *Matth. de regim. Regn. Vallent. c. 10. §, 1. n. 127. & §. 2. n. 119. & c. 13. §. 4. a. 34.*

B *l. 23. ff. de legibus.*

C *L. 2. de conſtit. Princip. ibiq; Fabr. in rational. tom. 1. & in d. l. 23. ff. de legib. ubi alii.*

quod

quod non ratione introductum, sed Errore primùm; & deinde Consuetudine obtentum est, in aliis similibus non obtinet. A Ita Lege disponente, quam *Faber* B explicans optime notat, *intelligi in ijs casibus, qui post compertum Errorem contingunt, quia nec ius facit huiusmodi Consuetudo, cum non possit vincere rationem*, & licèt fuerit tamdiu tolerata, nunquam tamen fuit formiter recognita, sed nunc ad primã Iudicii trutinam deducitur; imò dato etiam quod aliàs judicata, & approbata fuisset; nonne inde datur revisio Causæ? Et si primi Iudicis sententia revocatur, quænam iniuria ei infertur? Quis autem huiusmodi iuridicam controversiam decidere debet? A quonã abrogatio talis consuetudinis, seu corruptelæ exposcitur? Nonne à Summo Pontifice, per organum Sacræ Congregationis Concilii? Durum est igitur dicere, quod posset irrogari iniuria Prædecessoribus, ac Romanæ Curiæ. Durissimum addere, quod ex hoc scandalum oriretur. Tot enim Principes Sęculares eam abrogarunt, & tamen quę scandala orta sunt? Imò & è contra, quodnam scandalum ab hoc exemplo posset timeri? Leges à Legibus, Statuta à Statutis, Canones à Canonibus *c* Apostolicas sanctiones ab Apostolicis sanctionibus, passim abrogata videmus. Quin etiam! Legimus in Concilio Lateranensi D quod *Non debet repræhensibile judicari,*

A *L. 39. ff. de legib.*

B *Fabr. in ratic-nal. ad eand. leg. 39.*

C *Cap. recurrit. 39. q. 4. & c. 1. per tot. dist. 31. & cap. fraternitatis cap. vidua. 34. dist. Clement. 1. de iudic. cum concord. apud Gonzal. ad cap. non debet. 8. de consanguinit. & affinit.*

D *Celebrat. sub Innoc. III. relat. in d. cap. non debet. de consanguinit. & affinit.*

judicari, si secundum varietatem temporum Statuta quandoque varientur humana; præsertim cum urgens necessitas, vel evidens utilitas idem exposcunt, quoniam ipse Deus ex ijs, quæ in veteri Testamento statuerat nonnulla mutavit in novo. Et simplici consuetudini, ad sensum quoque Authoris, in sola tolerantia fundatæ derogari non poterit? Pro utilitate, ac necessitate abroganda certè sunt ea, quæ mala nec utilia, nec necessaria apparent.

XIII. Vis ergo stat, in cognoscendo solummodo, an hæc consuetudo, seu Corruptela talia contineat. Hoc sub supremo Iudice jam pendet; Ad ipsum spectat iudicare; Imò Ipse tenetur ex conscientia omnino hanc controversiam decidere, ad obtruncandas tot quæstiones, ac auferendas tot allegationes, quæ ex utraque parte ortæ iam sunt, & oriri poterunt, atque ad sedandas hinc inde tot animas. Decidat, & omnes acquiescent. Si abrogabitur talis Consuetudo, dicendum, quod mala recognita fuerit; Si non abrogabitur, dicendum quod bona, & egomet ex primis omnes sensus meos retractabo. Sed donec sub Iudice pendet, liceat mihi ad Æternæ Veritatis gloriam eosdem sensus liberè expromere.

EPI-

EPILOGUS.

VSus Iuramenti in *Abſtracto* licitus eſt, in *Concreto* noſtræ Praxis eſt Corruptela; quæ nullis in Legibus neque Divinis, neque Humanis fundatur; ſed ortum ſumpſit à Barbarorum Legibus, atque ab earumdem Legum Corruptela aucta fuit, imò fuit etiam ipſa Corruptela corrupta, dum Finis Iuramenti, quem ipſi Gentiles, & Barbari religioſiſſimè ſemper ſervarunt, quique à Deo inſtitutus fuerat ad dirimendas, & definiendas lites, immutatus evaſit. Hinc excitantur periuria, dantur probationes contra Iuramentum, & peierantes non puniuntur; Quapropter Iuramentum remanſit ferè pro Forma; Nihil iuvando Fiſco, minùs Reo, minùſque Reipublicæ; Adeout tot alia remedia addere, & innovare procuratum fuerit; De eius enim inutilitate experientia continua nos docet; Exemplum tot aliorum Principum idem ratificat; Ac de bono exitu abrogationis intrepidè, & ſecurè promittit. Quod ex ea multiplicarentur delicta, ſine fundamento ex adverſo vaticinatur. Quod in occultandis criminibus malitia hominis aucta ſit, gratis aliqui Iudices exclamant, quibus proinde iuvat reſpondere: Potiùs auctam eſſe eorum animoſam ſedulitatem in illis patefaciendis. Nonne

habent

habent tot alia Remedia, tot Cautelas, tot Arbitria? Iuramentum ergo necessarium non est. Quando agatur de Fide, transeat; Sed detur ea veneratione, ea charitate, iis in terminis, quibus piissimè in Tribunali Sanctę Inquisitionis practicatur; Sed quando agitur de bono naturali, non licet uti tali remedio, quia nimis periculosum; Forsan etiam si omnia delicta detegerentur, per hoc utique omnia delicta tollerentur è Mundo? Vanum est hoc sperare, quia *vitia erunt donec homines*.

Tacit. Histor. lib. 4. cap. 74.

XV. Liceat ergo contra Tales Iudices repetere. *Audite vos Clerici qui iurantibus Evangelia Sacra porrigitis: Quomodo potestis ab illo Iuramento esse securi, qui semen periurij datis* *? Agite quęso quantum ad vos pertinet, & licitum est humanæ potentiæ; Deo relinquite occulta delicta, quæ non potestis detegere, prout Lex Canonica jubet. Graviora, nempè periuria jam detecta Deo ultori relinquitis? Quare non occulta, quę leviora etiam esse possunt? Agite sedulo animo; Inquirite, sed habilibus terminis; Vsque ad ultimum fungimini officio vestro. Curate, exercete quidquid Fisco interest, at non quod illi non prodest, & alteri nocet.

* *Vide Sixtum Senen. lib. 6. Bibliothecæ Sanctæ annot. 25. ubi plura ponit Sanct. Patrum loca idem ferre asserentia nempe Hilarij, Hieronymi in pluribus, Chromatij, Theophilati, Euthimii, Origenis, Athanasij, Epiphanij, Ambrosij, Oecumenij.*

XVI. Tot alii Principes talem usum Iuramenti, aut nunquam practicarunt, aut practicatum

abro-

abrogarunt; Si quoque iusti sunt; Puniunt delicta; eaque inquirere, & evitare toto animo student, nec per hanc abrogationem multiplicarunt. Quid dicent ij? Quid alii dicere possent? Nomen Domini Sanctissimum est; Animæ proximorum pretiosissimo Christi Sanguine sunt redemptæ, & per Iuramentum exponemus primum ad evidens periurii periculum, secundus verò adeo fortiter tentamus ad peierandum?

XVII. Si Iuramentum non tenet, quare nomen Domini in vanum ad invocandum cogemus? Si tenet (saltem in conscientiis erroneis,) tunc ad unum ex duobus inevitabiliter Proximus succumbere cogitur; Aut vitam, aut animam perdere. Si namque veritatem non fatetur, damnat animam; Si fatetur (quod hactenus non audivi, & miraculum Dei crederem) vitam perdet, & tunc verè Martyr Fidei moriendo is dici posset; Tentamus igitur Deum, ut faciat miracula, Proximum ut subeat martyrium!

XVIII. Considerate Iudices denique si hęc omnia licita sint; Pręcipuè in adeo Sancto Statu, sub hoc sanctissimo Principe; Eoque magis quando tot aliæ Cautelę, tot alia Remedia vobis remanent; Quæ si satis adhuc non sunt, nova etiam (quatenus licita) invenire curate; Torturate Corpora; Pellem pro pelle exigite; Animam verò

L servate.

servate. Meque tandem protegat Æterna Veritas; quam solummodo ad eruendam, atque dicendam liberè Veritatem toto corde invocari. Et tu Eminentissime, ac Reverendissime Princeps, qui me ad id impulisti, meę parce imbecillitati, temporisque angustię, qua scripsi. Suppleat Mens tua sapientissima, judicet piissima Anima tua, & Deus sic te adiuvet, ut humillimè exoro. Vale.

Venetiis 20. Aprilis 1698.

Humil: Devot: Obsequent. Servus

Franciscus Trivisanus.